

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Využití čtyřkanálkových foukacích harmonik v hudební výchově dětí předškolního věku

Vypracovala: Iva Šedivá

Vedoucí práce: Mgr. Karel Daňhel

České Budějovice 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce.

Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 9. 3. 2015

Iva Šedivá

Poděkování

Děkuji Mgr. Karlu Daňhelovi za odborné vedení, rady, ochotu, trpělivost a podporu při zpracování této bakalářské práce.

Děkuji také své rodině a blízkým za trpělivost a podporu, kterou mi poskytovali při psaní této bakalářské práce a i po dobu mého studia.

Také děkuji paní Evě Kulhánkové, díky které jsem se seznámila s hrou na harmoniky, kolektivu naší mateřské školy a především dětem, kterým jsem vděčná za to, že prostřednictvím nich mohu tyto činnosti realizovat.

ABSTRAKT

Cílem této bakalářské práce je zjistit, jaký postoj zaujímají děti ke hře na čtyřkanálkové foukací harmoniky a jaký výchovně vzdělávací a zdravotní význam má hra na děti předškolního věku. V teoretické části se zaměřuji na historii hudební výchovy a na hudební výchovu v mateřské škole. V praktické části popisuji metodický postup hry na harmoniky a zabývám se návyky, které si děti osvojují jak z hlediska elementární hry, tak i z hlediska dechových návyků. Pro zjištění cíle práce jsem využila výzkumnou metodu rozhovoru s dětmi a metodu nestrukturovaného pozorování, kdy jsem ve školním roce 2013 - 2014 sledovala činnosti 25 dětí a zapisovala je do záznamového archu. Vyhodnocení výzkumu je v závěru práce.

KLÍČOVÁ SLOVA

Hudba, Orffův instrumentář, říkadlo, píseň, rytmus, mateřská škola, foukací čtyřkanálkové harmoniky, děti, hudební výchova

ABSTRACT

The aim of the thesis is to find out pre-school childrens' attitude to playing 4-hole harmonicas and its impact on them, their education and health. In the first part, I focus on the theory: history of musical education and current approaches to musical education in kindergartens. In the second part, I describe the metodics of playing harmonicas and analyze, what children learn in terms of playing the instrument and also breathing. Lastly, I conducted a qualitative research using the following methods: interview with the children and non-structured observation. In 2013-2014 I observed 25 children during their activities with harmonicas and recorded it into an answer sheet. The evaluation of the research is in the end of the thesis.

KEY WORDS

Music, Orff instruments, rhyme, song, rhythm, kindergarten, 4-channel harmonica, musical education, children

OBSAH

Úvod	8
Teoretická část	10
1. Historické kořeny a význam hudby v lidském životě	10
1.1 Jan Amos Komenský	10
1.2 Významné světové osobnosti	12
1.3 Carl Orff a jeho Schulwerk	12
1.4 Hudební nástroje Orffova instrumentáře	14
1.4.1 Nástroje rytmické	14
1.4.2 Nástroje melodické	18
1.5 Česká Orffova škola Ilji Hurníka a Petra Ebena	20
1.5.1 Práce s říkadly	20
1.5.2 Přednes říkadla	20
1.5.3 Říkadlo s mluveným doprovodem	21
1.5.4 Říkadlo s nástrojovým doprovodem	22
2 Co dítě vnímá?	27
2.1 První setkání s hudbou	27
2.2 Hudba v mateřské škole	28
3 Malé čtyřkanálkové foukací harmoniky	30
3.1 Osobnost Evy Kulhánkové	30
3.2 Cíl hry na čtyřkanálkové harmoniky	30
3.3 Hra jako hlavní činnost dětí předškolního věku	32
3.4 Hudební hry	32
3.5 Veselé pískání – zdravé dýchání	33
Praktická část	35
4 Dechové cvičení	35
4.1 Jak si hrajeme s dechem?	35
4.2 Dýchání v lehu na zádech	36
4.2.1 Motivační cvičení 1	37
4.2.2 Motivační cvičení 2	38
4.3 Dýchání v podporu klečmo	38
4.3.1 Motivační cvičení	38

4.4 Foukání a sání – příprava tvoření tónu na harmonice	39
4.4.1 Motivační cvičení - foukání.....	39
4.4.2 Motivační cvičení - sání	40
5 Čtyřkanálková harmonika	41
5.1 Seznámení dětí s harmonikou.....	41
5.2 Barvy.....	42
5.3 „Zmrzka a limča“	42
5.4 Děti a harmonika	43
5.5 První tón	43
5.6 Procvičování délky a výšky tónu.....	44
5.7 Rytmizace	44
5.8 Rytmy v písních a říkadlech	46
5.9 Dialog.....	48
5.10 Sluchové hádanky.....	51
5.11 Pohybová improvizace	51
5.12 Tvoření tónu sáním	55
5.13 Využití harmonik	58
5.14 Literatura.....	59
6 Výzkum.....	61
6.1 Záznamový arch.....	61
6.1.1 Činnosti	61
6.1.2 Rytmizace.....	62
6.1.3 Příprava na hru	62
6.2 Záznamový arch činností - vyhodnocení výzkumu.....	63
6.3 Rozhovor s dětmi.....	64
Závěr	66
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	70
SEZNAM PŘÍLOH	72

ÚVOD

Hudba nás provází a ovlivňuje již od prenatálního období. Je každodenní součástí našeho života. Je neoddelitelnou oblastí našeho života, ať jsme pouze posluchači, nebo hudebníci – hráči, zpěváci. Mě osobně ovlivnila hudba již v dětství, od malička jsem hrála na housle, na střední škole přibyla i flétna, kytara a klavír. Dnes pracuji v mateřské škole a zabývám se hudební výchovou. Ve své práci využívám k naplňování cílů hudební výchovy všechny činnosti: pěvecké, instrumentální, hudebně pohybové a poslechové. Tyto části hudební výchovy jsou neoddelitelné a prolínají se mojí bakalářskou prací.

Téma bakalářské práce „Využití fukacích čtyřkanálkových harmonik v hudební výchově dětí předškolního věku“ jsem si vybrala proto, že je netradiční, ale velmi zajímavé. Tato aktivita je pro laika (rodiče a okolí) neznámé téma, pod kterým si často neumí představit, co obnáší a co dětem dává. Cílem mé práce je proto zjistit, jaký postoj zaujímají děti ke hře na čtyřkanálkové fukací harmoniky a jaký má hra výchovně vzdělávací a zdravotní význam.

V teoretické části se zabývám historií hudební výchovy, které se věnoval již J. A. Komenský. Velký přínos měl Carl Orff a jeho Orffova škola s využitím instrumentálně rytmických a melodických nástrojů. Ducha české hudby s hlavními orlovskými principy vytvořili Ilja Hurník a Petr Eben.

V další části se zaměřím na říkadla, rytmizaci a hudební výchovu v mateřské škole s využitím hudebních nástrojů. Zde se již budu soustředit na fukací harmoniky, na důvody hry na ně a na hry, které vedou k rozvoji hudebnosti dětí.

V praktické části popisuji metodický postup při hře na fukací harmoniky, možnosti propojení hry na fukací harmoniky se zpěvem, pohybem, motorickými dovednostmi a hudebními hrami dětí v mateřské škole. Hra přispívá i k vzájemnému prosociálnímu chování mezi dětmi, ke schopnostem vzájemné komunikace a přizpůsobení se kolektivu. Je důležité mít na paměti, aby všechny činnosti byly dětem nabízeny formou hry, která je pro děti předškolního věku nejbližší a nejpřirozenější činností.

V rámci výzkumu se ve své práci zabývám tím, jak hra působí na jedince a celkově na kolektiv a zaznamenávám, jaké dovednosti si děti osvojily během výzkumného období. Využiji kvalitativní výzkumnou metodu rozhovoru s dětmi. Děti budou formou rozhovoru odpovídat na dané otázky a odpovědi budu zapisovat do záznamového archu činností. Dále využiji metodu nestrukturovaného pozorování. Respondenti budou děti předškolního věku v počtu 25. Závěr vyvodím z dosažených odpovědí a záznamů.

TEORETICKÁ ČÁST

1. HISTORICKÉ KOŘENY A VÝZNAM HUDBY V LIDSKÉM ŽIVOTĚ

Hudba provází člověka stejně jako práce od dob vzniku lidstva. Byla součástí rituálů, náboženských i civilních obřadů. Setkáváme se s ní u všech národů. Hudbou se lidé uklidňovali, vzrušovali, povzbuzovali a také léčili. Hudba nás ovlivňuje v emocionální oblasti: rozvíjí fantazii, představivost, vnitřní obrazy. Význam hudby v rozvoji lidské osobnosti zdůrazňovali již antičtí filozofové.

Pythagorejci využívali již tehdy hudby v psychoterapii. Platón v celém svém systému přisuzuje hudbě veliký význam, cení ji nejvýše ze všech umění pro její řád a harmonii rytmu a zvuků. Její důležitost zdůrazňuje tím, že hudba pouze nenapodobuje a nezobrazuje, ale vniká do podstaty a řádu věcí. Podle Platóna se hudba spojuje s lidskou přirozeností, zušlechťuje ji a vede k poznání lásky. Aristoteles tvrdí, že člověk má vrozený smysl pro rytmus a melodii. Proto na něho hudba působí, může mu poskytnout radu a „očistu“ od nepříjemných a tísnivých psychických stavů. (Didaktika hudební výchovy 1., František Sedlák a kol., 1985, str. 7)

Hudební umění má specifické a jedinečné možnosti cílevědomě a v žádoucím směru působit na patologicky změněné psychické a somatické stavy člověka.

1.1 Jan Amos Komenský

Jan Amos Komenský (1592-1670) ve svém Informatorium školy mateřské, jako prvním spise světové literatury o výchově dětí předškolního věku, uvádí myšlenky velmi pokrokové. Zabývá se hudební výchovou od nejučtějšího věku dítěte, všímá si rytmických projevů dítěte s využitím zpěvu, hrkání, pleskání, hraní, běhání a poslouchání hudby. Vychází z přirozenosti dětského projevu a z radosti ze zvuků. Přišel s myšlenkou dát dětem možnost zahrát si na hudební nástroje, bubínek, píšťalku, triangel a „husličky dětinské“.

Muzika nejpřirozenější nám jest, jak se na svět dostáváme, hned písničku pád rajský připomínající zpíváme, a, á, é. Kvílení pravím a pláč nejprvnější naše muzika jest.
(Informatorium školy mateřské, J. A. Komenský, 1992, str. 90)

Dále J. A. Komenský v Informatoriu školy mateřské uvádí, že v druhém roce života hudba dítěti zvnitřní, začíná zpívat, rozlišovat zvuky a hrát na hudební nástroje. Ve třetím roce života je stále dětská hudba postavená na poslechu. Děti mají být přítomné při zpěvu u stolu, při modlení nebo v kostele. Ve čtvrtém roce se dětem může nabídnout píšťalka, buben, housličky, aby mohly pískat, bříkat, drkat a tím si cvičily svůj sluch. V pátém roce je čas na zpěv písniček nebo krátkých modliteb, veršů. Když je naučí jeden verš, mohou si po jednom nebo dvou měsících přidat další verš. V šestém roce, kdy dětská paměť je větší a děti lépe chápou rytmus a melodii se učí více veršů a rozeznávají, které se zpívají na vánoce, velikonoce, při ranní nebo večerní modlitbě. Především chce, aby rodiče svým dětem zpívali po práci, po obědě nebo v časech s nimi strávenými.

V kapitole „Jak výmluvnosti cvičeny býti mají dítky?“ se J. A. Komenský zaměřuje na poezii a na to, že se slova spojují s harmonií a rytmem. Jako příklad uvádí pro nás známou rytmickou hru:

Paci, paci, pacičky,
dal nám Pán Bůh ručičky,
ručky aby dělaly
a nožičky běhaly.

v podání J. A. Komenského:

Cundy, cundy cundičky,
dal nám Pán bůh ručičky,
aby nožičky běhaly
a ručičky dělaly.

1.2 Významné světové osobnosti

Řada významných historických osobností se zasloužila o rozvoj pedagogiky a speciální didaktiky, včetně hudební výchovy.

Jednou z nich byl francouzský filosof, spisovatel, skladatel a hudební teoretik Jean Jacques Rousseau (1712-1778). Hlásal návrat člověka k přírodě a vycházel ze zájmu a potřeb dítěte. Švýcarský pedagog Johann Heinrich Pestalozzi hlásal také návrat člověka k přírodě a zdůrazňoval přirozenost, vyzdvihoval význam dětské hry a tvořivosti. Ruský pedagog Konstantin Dmitrijevič Ušinskij (1824-1871) zdůrazňoval psychologické zákonitosti vývoje dítěte a jejich respektování.

Švýcarský skladatel, hudebník a hudební pedagog Émile Jacques-Dalcroze (1865-1950) vytvořil metodu učení a prožívání hudby pohybem. Jak uvádí Jan Marzoubek v knize *Metoda Jacques-Dalcrozova a česká hudební výchova: „A tak se zdá, že teprve dnešek by mohl umožnit výraznější proniknutí prvků Dalcrozovy metody do hudební výchovy, zvláště v souvislostech s metodou Orffovou přicházíme k poznání, že spojením elementárních pohybových a hudebních projevů, uplatněním vlastní tvořivé fantazie v hudební a pohybové improvizaci se rozvíjí dětská hudebnost“*. (Metoda Jacques-Dalcrozova a česká hudební výchova, Jan Marzoubek, 1993, str. 14)

1.3 Carl Orff a jeho Schulwerk

Carl Orff (1895– 1982) byl pokrokový německý skladatel, hudební pedagog a velký humanista. V knize *Didaktika hudební výchovy* se uvádí, že Carlu Orffovi se podařilo v Schulwerku (ve volném překladu Orffova škola nebo Hudba pro děti) spojit jednotu řeči, zpěvu, instrumentální hry, poslechu hudby a tělesného pohybu.

Již v roce 1924 Orff spolu s Dorotheou Güntherovou založil školu pro gymnastiku a tanec. Snažil se o vzájemné prolínání pohybové a hudební výchovy. Distancoval se od pohybové výchovy řízené od klavíru a usiloval o aktivitu žáka prostřednictvím improvizace a

tvorbou vlastní hudby. Nechtěl výuku hry na klasické hudební nástroje, ale na rytmické nástroje snadno ovladatelné a lidskému tělu blízké.

V roce 1930 vychází Orff Schulwerk ve volném českém překladu Orffova škola nebo Hudba pro děti. *„Schulwerk není učebnicí hudební výchovy a neobsahuje proto ani melodické pokyny pro učitele a žáka. Je to progresivně řazená sbírka říkadel, písní, rytmicko-melodických cvičení a instrumentálních skladbiček pro komplexní elementární múzickou výchovu.“* (Didaktika hudební výchovy, František Sedlák, 1985, str. 104)

Orff vycházel z myšlenek pokrokových pedagogů o svobodné výchově dítěte s ohledem na jejich vnitřní potřeby, zájmy, které lze uskutečnit nejpřirozeněji v hudební hře. Schulwerk naplňoval myšlenku „škola hrou“. Hudební hrou dával Orff možnost uplatnit se i dětem, které mají menší vrozené hudební předpoklady. Byl zastáncem teorie, že v hudební hře lze hudebně vychovávat každé dítě, a tím pro něho neexistovaly nehudební děti.

Orff vychází především z rytmu, na který dítě reaguje a prožívá ho a reaguje na něj tělesným pohybem. Jako všímavý pozorovatel došel k závěrům, že děti si rády hrají v kolektivu, vybíjejí svou vitalitu pohybem, rády napodobují. Orff spojil do harmonického systému všechny základní i dotvářející složky hudebního projevu. Pomocí rytmu, který je nejbližší přirozené dětské spontaneitě, spojil vokální, řečový a instrumentální projev s pohybem. Rozšířil možnosti působení hudebního projevu na tělesné a duševně zdravé, ale na postižené dítě. Projevovalo se to hlavně v tom, že každé dítě se mohlo realizovat právě v té oblasti, která mu byla nejbližší.

Při aplikaci elementární improvizace jej inspirovaly dětské hry, rozpočítadla a melodická říkadla, která děti velmi rády spojují s pohybem. Výrazové prostředky jako například rytmická deklarace, hra na tělo, imitace orchestrální hry, dramaticko-pohybové kreace a jiné, umožňují aktivní zapojení každého dítěte do procesu hudební produkce. Orff využil těchto dětských vlastností, které ho inspirovaly a on jim přizpůsobil i svůj Schulwerk.

Orff a jeho spolupracovníci navrhli prostředky, dnes již všeobecně rozšířené, které mají pomáhat procesu vzniku bytostných vztahů mezi člověkem, hudbou a tancem. Mezi tyto

procesy patří vztah hudby k tanci, vztah hudby k řeči, používání elementárních hudebních nástrojů, důraz na improvizaci a formování.

V letech 1950-1954 vydal pětisvazkové dílo "Orff-Schulwerk. Music für Kinder". Jedná se o sbírku instrumentálních skladeb, písní s doprovodem, skladbiček pro nástroje, říkadel a textů vzniklých v průběhu praktické práce. Vznikem Orffovy "Hudby pro děti" nevzniká klasická učebnice hudební výchovy, ale hudební dílo jako inspirativní vzor pro učitele.

1.4 Hudební nástroje Orffova instrumentáře

Charakteristickou součástí Orffova instrumentáře tvoří dvě základní skupiny nástrojů. Jedná se o rytmické a melodické nástroje. Často bývají označovány jako „dětské nástroje“, jelikož jsou především určeny dětem předškolního a mladšího školního věku.

1.4.1 Nástroje rytmické

Hůlky (ozvučná dřívka)

- Jsou vyrobeny z tvrdého dřeva nebo bambusu
- Při hře je držíme na koncích mezi palcem a ukazováčkem a pravým dřívkem provádíme úhozy do levého
- Také můžeme jednu položit na konce pokrčených prstů a natažený palec. Tak vznikne z uzavřené dlaně rezonanční dutina. Zvuk hůlek je pak silnější a barevnější.

Obrázek 1: Hůlky. Zdroj: www.aurelius.cz

Bubínek

- Skládá se z dřevěného rámu a blány z umělé hmoty nebo z kůže
- Blána je upevněna na kruhovém rámu
- Zvuk se tvoří rozechvíváním blány – prsty nebo plstěnou paličkou

- Držíme jej v jedné ruce za rám, v němž je otvor pro prostředníček. Úhoz provádíme v okrajové části blány – ne do středu (došlo by tak po jejím rozechvění hned k částečnému utlumení)

Obrázek 2: Bubínek. Zdroj: www.nastroje-hudebni.cz

Tamburína

- Má rám jako bubínek a v něm jsou zasazeny kovové talířky
- Při hře se drží stejně jako ruční bubínek za rukojeť a rozezníváme jí údery o dlaň

Obrázek 3: Tamburína. Zdroj: www.nastroje-hudebni.cz

Triangl

- Má tvar kovového trojúhelníku, který je zavěšen na vlákně na stojánek nebo se za vlákně drží
- Nástroj rozezníváme úhozem kovovou tyčkou nejlépe do spodní hrany

Obrázek 4: Triangl. Zdroj: www.zusbreznice.cz

Chřestidlo (Rumba koule)

- Jedná se o uzavřenou plastovou tykev, v níž jsou drobné korálky, které při pohybu vydávají syčivý zvuk

Obrázek 5: Chřestidlo. Zdroj: www.goki.cz

Činel

- Používá se zavěšený na stojanu nebo se drží v ruce
- Rozezní se úderem na okraj plstěnou nebo dřevěnou paličkou
- Je nástrojem s dlouhým zvukem
- Rozezvuchý činel se nechá buď doznít, nebo se ztlumí dotekem okraje

Obrázek 6: Činel. Zdroj: www.audioworks.cz

Prstové činely

- Navlékají se na konec palce a konec ukazováčku a pružně o sebe ťukají
- Můžeme je také držet za gumové návleky každou v jedné ruce a rozeznívat je úderem vzájemně o okraje (levým o pravý nebo obráceně)

Obrázek 7: Prstové činelky. Zdroj: www.kytary.cz

Rolničky

- Na dřevěné destičce je upevněno několik rolničků
- Třesením rukou vydávají charakteristický zvuk

Obrázek 8: Rolničky. Zdroj: www.music-city.cz

Drhlo

- Jedná se o rourový bubínek, který má vroubkovaný povrch
- Přejíždíme po něm dřevěnou hůlkou.
- Vyrábí se jako jednoduché nebo dvojité v různých velikostech

Obrázek 9: Drhlo. Zdroj: www.music-city.cz

Dřevěný blok

- hranolový (dutá krabička) nebo rourový (trubička)
- Na rourový blok hrajeme středem dřevěné paličky (ne hlavicí), oba konce nástroje vydávají zvuk rozdílné výšky
- Hranolový blok rozezníváme úderem dřevěné paličky do horní desky

Obrázek 10: Dřevěný blok. Zdroj: www.jedlickamusic.cz

Tympány

- 2 bubny s širokými luby
- Je to nástroj laditelný – ladění se provádí dotahováním či uvolňováním šroubů
- dají se naladit na 1. a 5. stupeň tónin
- Pro hru na tympány jsou nejvhodnější plstěné paličky

Obrázek 11: Tympány. Zdroj: www.adfams-music.cz

Cinkadlo (pandeira)

- Na dřevěné destičce s rukojetí jsou kovové talířky
- Tento nástroj držíme v levé ruce vodorovně s talířky směrem dolů a prsty pravé ruky udeří na destičku shora

Zvoneček

- Svým tvarem připomíná hříbek s kovovou hlavičkou a dřevěnou nohou
- Zvonivý zvuk dosáhneme úderem kovové tyčky na kovovou hlavičku

1.4.2 Nástroje melodické

Zvonkohra

- 2 varianty: sopránová (menší) nebo altová (větší)
- Má jasný zvonkový tón
- Ozvučné kameny jsou ocelové plíšky asi 2mm silné, úzké
- Malé sopránové zvonkohry mají pro snazší orientaci dětí v tónové řadě jednotlivé kameny různě barevné – např.: kámen „c“ bývá červený, „e“ modrý, „f“ žlutý ap.
- Používáme paličky s dřevěnou hlavicí

Obrázek 12: Zvonkohra. Zdroj: www.hudebnicentrum.cz

Metalofon

- Ozvučné kameny jsou vyrobeny ze slitiny měkkých kovů (hliník), jsou větší než ozvučné kameny zvonkohry
- Má zvučný, barevný, dlouho znějící tón
- Na metalofon hrajeme plstěnými nebo gumovými paličkami
- 2 druhy: sopránový, altový

Obrázek 13: Metalofon. Zdroj: www.hudebnicentrum.cz

Xylofon

- Kameny xylofonu jsou vyrobeny z palisandrového dřeva, a aby nepodléhaly vlivu vlhkosti, jsou napuštěny umělou pryskyřicí
- 2 druhy: sopránový, altový
- Má nejkratší zvuk ze všech melodických nástrojů
- Pro děti je obtížné na tento nástroj hrát, neboť úder musí být dost silný a pevný
- Pro hru na xylofon používáme pryžové paličky

Obrázek 14: Xylofon. Zdroj: www.hudebnicentrum.cz

1.5 Česká Orffova škola Ilji Hurníka a Petra Ebena

Ilja Hurník a Petr Eben, dvojice českých předních hudebních skladatelů, vytvořila českou adaptaci Schulwerku pod názvem Česká Orffova škola. V díle zůstaly základní myšlenky a metodické postupy stejné jako v originále, postavené na využití českého folklóru (říkadla, lidových písní, instrumentálních skladbiček). Skladbám předcházejí metodické návody pro učitele, k rozvoji dětské elementární improvizace pěvecké, nástrojové a hudebně pohybové. Učitelé zde najdou řadu námětů a inspirací k rozvoji dovedností žáků.

Estetické vnímání a estetická tvořivost jsou pro děti něčím přirozeným. Dítě žije v estetické oblasti, když si hraje, když rozmanitě uplatňuje svou fantazii, když naslouchá pohádkám, když objevuje kouzlo tisíce drobných věcí. V umělecké výchově jde o to, navázat na tyto elementární dětské zážitky. Z dětské hry se má stát úsilí umělecké (třebas v nejprostší formě), aniž by se z ní přitom ztratilo hluboké citové zaujetí, nadšení, vynalézavost, napětí, okouzlení. (Česká Orffova škola, Ilja Hurník – Petr Eben, 1969, str. 11)

1.5.1 Práce s říkadly

Říkadlo je východiskem pro práci v prvních hodinách. (Česká Orffova škola, Ilja Hurník – Petr Eben, 1969, str. 11). Petr Eben a Ilja Hurník v díle uvádějí známé dětské říkadlo „Byla jedna babka“, které je i dnes velmi oblíbené a dětem snadno zapamatovatelné. Dá se rozdělit do krátkých rytmických celků, přednášet v různých výrazových odstínech.

1.5.2 Přednes říkadla

Tato říkanka se dá přednášet v různých výrazových odstínech, opakuje celá třída, skupina nebo i jednotliví žáci.

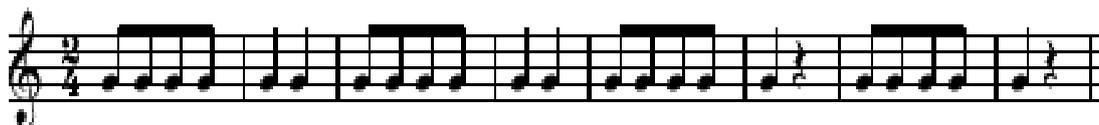
By-la jed-na bab-ka pro-dá-va-la jab-ka. Za-dě-ra-vý groš pro-da-la jich koš. (Česká Orffova škola, Ilja Hurník – Petr Eben, 1969, str. 11).

1.5.3 Říkadlo s mluveným doprovodem

Další možností využití říkadla je, že učitel vybere určitá rytmicky výrazová slova nebo skupina slov a děti je opakují – učí se pravidelné tempo a přesné opakování rytmu. Když děti zvládnou tyto celky, pokročí ke složitějším. Děti jsou rozděleny nejprve do dvou skupin a každá z nich říká jinou část, nejprve po sobě, pak společně.

Všechny děti mohou říkat jedno slovo:

- a) bab-ka, bab-ka...
- b) pro-da-la, pro-da-la...
- c) pro-dá-va-la, pro-dá-va-la ...
- d) koš, koš...

Obrázek 15: Rytimizace říkadla. Zdroj: Česká Orffova škola 1

Všechny děti mohou říkat skupiny slov:

- a) bab-ka pro-da-la, bab-ka pro-da-la...
- b) by-la jed-na bab-ka, by-la jed-na bab-ka...
- c) pro-dá-va-la jab-ka, pro-dá-va-la jab-ka...

Děti se rozdělí do dvou skupin:

- 1. skupina - bab-ka, bab-ka...
- 2. skupina - pro-dá-va-la, pro-dá-va-la...

Můžeme přidat i další skupinu, která říká:

- a) koš-pomlka, koš-pomlka (pomlku vyplníme tlesknutím)
- b) děti opakují celé říkadlo

Další možností je vytvoření kánonu - dvouhlasého doprovodu. Ke každé skupině se přidá jedna učitelka, která dětem pomáhá udržet rytmus

1.5.4 Říkadlo s nástrojovým doprovodem

Velmi důležitým krokem v rytmické výchově bude odloučení těchto figur („babka“, „prodala“, „byla jedna babka“ atd.) od dosavadního slovního podkladu, a jejich realizace pouhým tleskáním, pleskáním o stehna, dupáním nebo luskáním prsty (tedy tím, čemu budeme říkat „hra na tělo“). (Česká Orffova škola, Ilja Hurník – Petr Eben, 1969, str. 12).

Tleskání je pro děti nejpřirozenější způsob vyjádření rytmu, děti tleskají do nastavené levé ruky pravou rukou. Jak připodobňuje Pavel Jurkovič levá ruka- bubínek, pravá- palička.

Pleskání znamená plácání dlaněmi do stehen, jednou rukou, střídáním pravé a levé ruky nebo oběma rukama najednou. Nejlépe se dětem pleská vsedě na židličce nebo na zemi.

Dupání je střídavé zvedání pravé a levé nohy vsedě nebo ve stoje.

Luskání bývá pro děti obtížné, vysvětlujeme tak, že prostředníček sklouzne po palci do dlaně.

Hra na tělo se dá využít od nejjednodušších rytmů až ke střídání různých částí rytmů. Hra se dá realizovat se všemi dětmi, po skupinkách nebo v sólových přednesech. V mnoha lidových říkadlech lze využít kombinovanou hru na tělo. Jako příklad uvádí Eva Jenčková říkadlo:

Bum, bum na vrata

Bum, bum na vrata, - hra dlaněmi o podlahu ve dřepu nebo podupy na místě

máme čtyři kořata. - pleskání o stehna a postupné vstávání nebo tleskání

Kocourek se mračí, - tleskání ve stoje nebo běhové krůčky

že na myši stačí. - poskoky na místě nebo otáčení na místě

V říkadle se dají využít různé druhy hry na tělo s využitím postupného narůstání síly, dynamiky. Dá se využít i pohybové vyjádření v prostoru – chůze po špičkách, krátké krůčky, kroky, běh.

Eva Jenčková uvádí ve své knize moderní báseň od Jiřího Žáčka, ve které využívá jiné, méně využívané způsoby hry na tělo.

Duben

Jiří Žáček

Chvilku vítr suší bláto,

chvilku slunce sype zlato,

chvilku liják bubnuje,

takové to v dubnu je.

Rytmická deklarace a hra na tělo k básni duben se skládají z následujících kroků:

Rytmizace

- utvoření tří skupin a zrytmizování říkadla
- po jednotlivých verších nárůst dynamiky
- poslední verš deklamují skupiny společně s dynamickou gradací

Hra na tělo

- 1. verš: pravidelné tření dlaněmi krouživým pohybem (metrum)*
- 2. verš: jemné tleskání prsty na hřbet ruky (rytmus)*
- 3. verš: duté tleskání dlaněmi s propletenými prsty – mušličky (rytmus)*
- 4. verš: každá skupina zopakuje svůj pohyb*

Báseň se dá ztvárnit i instrumentální zvukomalbou, např.:

- 1. verš: rytmické tření igelitového sáčku, papíru, energické fouknutí do „frkačky“*
- 2. verš: lehké potřásání tamburínou, malý pohyb „dešťovou holí“*

3. verš: *ozvučná dřívka spolu se slovy (chvilku liják) a bubínek (bubnuje)*

4. verš: *rytmus všechny nástroje společně*

(Hudba a pohyb ve škole, 2002, str. 60)

Eva Jenčková využívá k rytmickým doprovodům ozvučené předměty. Většinou jsou to předměty z běžného prostředí, které jsou běžně k dispozici. Tyto netradiční rytmické nástroje umožňují dětem rozvíjet zvukovou, pohybovou i rytmickou představivost. Děti vede hra k soustředěnosti, k hledání zvukomalebných možností k rozvoji jemné motoriky i k možnosti relaxace.

Chrastidla si děti samy mohou vyrobit z krabiček různých velikostí, z plastových oválků z kinder vajíček, malé plastové lahve. Naplnit je děti mohou korálky, rýží, hrachem, pískem a podobně.

Vyrobená chrastidla s jemným či hrubým zvukem jsou výsledkem zvukové představivosti a manuální zručnosti dětí. (Rozmarné počasí, 2011, str. 3)

Prázdné plastové láhve různých velikostí se dají využít jako bicí nástroje k zvukomalbě. Děti mohou kombinovat láhve různých velikostí a tím docílí různých druhů zvuků ve skupině. Na láhve hrají bříšky prstů, prsty, jednou rukou, oběma rukama, mohou mačkat otevřenou láhev, tím docílí praskací zvuk. Děti rády hrají dvěma plastovými láhvemi o sebe. Mohou kombinovat hru různých částí láhve.

Rytmická hra na plastovou láhev ve spojení s rytmickou deklarací slov přirozeně podporuje logické frázování a expresivní mluvu dětí, přispívá k rychlejšímu zapamatování slov. (Rozmarné počasí, 2011, str. 5)

Využít se dají i plastové láhve s vodou. Lahvemi s menším množstvím vody mohou děti potřásat nebo vodu rytmicky přelévat. Plastovou láhví mohou děti pohybovat svise, vodorovně, kyvadlově naklápět ze strany na stranu.

Jak Jenčková uvádí, že *u dětí se zpřesňuje cit pro metrorytmickou pulzaci včetně reagování na těžké a lehké doby v taktové. Přispívá k zvukové a zrakové koordinaci. (Rozmarné počasí, 2011, str. 6)*

Plastové láhve najdou využití i ve zvukomalebné hře s dechem. Děti vydechují na hrdlo láhve a tvoří tón připomínající houkání vlaku, parníku, auta. Zvuk se dá ovlivnit vodou v láhvi. Čím méně vody, tím nižší tón. Děti si osvojují hluboký nádech nosem a výdech ústy.

Na plechové krabičky hrají děti rukou, ťukají prsty, bříšky prstů nebo hrají jakoukoli paličkou. Krabičku drží děti v ruce, mezi kolena nebo jí mají postavenou na pevné podložce. Hra podle Jenčkové zdokonaluje jemnou motoriku a senzomotorické koordinace dětí. Slouží k objevování nových zvuků a možností hry. Stejně tak se dají využít plechové krabičky s gumičkou, a to drnkáním ukazováčkem o gumičku nataženou přes krabičku.

Pokud v plechové krabičce zbylo ještě i trochu sypaného čaje, může se rytmickým potřásáním proměnit i v zajímavě znějící chrastítko. Při pohotové manipulaci s plechovou krabičkou je tedy k dispozici rozmanitá zvuková paleta ke kreativním akustickým hrátkám. (Rozmarné počasí, 2011, str. 7)

Igelitové sáčky jsou dětmi velmi oblíbené, děti napodobují zvuky deště, listí, vlaku – jako například š-š-š-š /š-šš-š/ šš-šš/ nebo myšky. Děti využívají pevnější sáček ke tření sáčku v dlaních, mačkání, točení, napnutý sáček drží děti v pěstích a pohybem harmoniky skrčí a napnou.

V knize je připomenuta bezpečnost s hrou s igelitovými sáčky. Používáme menší rozměry, aby si je děti nemohly natáhnout přes hlavu.

K ozvučení se dá využít i jemný papír, noviny, časopisy, papír na pečení, staniol. Děti papír mohou mačkat, trhat, šustit, třít dva archy o sebe tleskat dvěma archy papíru o sebe.

Děti si při krátkých rytmických doprovodech mají možnost vybrat ozvučené předměty nebo rytmický nástroj. Je důležité, jaký nástroj děti zaujme, aby hrály radostně a spokojeně. Nástroje propojujeme s tím, co je dětem vlastní, potřebujeme udržet dětskou pozornost a spontaneitu. Barva zvuků vytváří zvukomalebné motivy znázorňující různé zvuky z reálného života, z přírody. Při kombinaci některých hudebních nástrojů vytváříme s dětmi hudební obraz podmalovaný vyprávěním, životním příběhem

nebo pohádkou. Tyto ozvučené předměty a Orffovy hudební nástroje umožňují dětem rozvíjet hudebnost a vedou děti k hudebnímu prožitku. Děti hravou formou získávají zájem o hudbu a zažívají první pokusy při hře na nástroj.

2 CO DÍTĚ VNÍMÁ?

Od jakého věku se dítě může těšit zpěvem? Odpověď je jednoduchá: devět měsíců před narozením. (Hermann Regner, Učit se hudbě s radostí)

2.1 První setkání s hudbou

Matka, která si zpívá, vyzařuje pohodu, klid a spokojenost a ovlivňuje tak atmosféru v rodině, jež v těšení očekává příchod děťátka spolu s ní. (Od výkřiku k písničce, Pavel Jurkovič, 2012, str. 13)

Jak uvádí Petr Jurkovič, v posledním stádiu těhotenství, kdy dítě poznává matčin hlas a reaguje pohybem na zvukové signály, se může matka vyvolanou vibrací bránice se svým dítětem dorozumívat.

Příchod dítě na svět oznamuje prvním výkřikem, pláčem. Křik je vlastně předchůdce řeči a děti různými odstíny křiku vyjadřují určitou potřebu. Od prvních týdnů života dítě poslouchá a zvukově se projevuje. Zatímco pláčem vyjadřuje nelibost, svou spokojenost vyjadřuje broukáním, v němž je možno spatřovat počátek řeči i hudebního projevu dítěte. Děti projevují stavy uspokojení nebo neuspokojení, radosti, libosti, vyžadují si pozornost okolí. Matka a její okolí řeší uspokojení potřeb dítěte pochováním, potěšením, žvatláním na dítě anebo lidovým říkadlem a písničkou. Tato rytmicky jednoduchá říkadla nebo písničky provázejí děti celý útlý věk.

Mezi matkou a dítětem se vytváří pouto skrze zvuk blízký řeči, zvláště, je-li tento zvuk intonován ve formě popěveků na několika málo tónech. Tehdy jsme nejen na cestě k písničce, ale i k řečové melodii, již se pěkná lidská řeč vyznačuje. (Od výkřiku k písničce. 2012, str. 14)

Hudba je pro děti zásadní v tom, že může zprostředkovat komunikaci v období, kdy dítě ještě nemluví. Matka v určitém rytmu dítě houpá, kolíbá, říká mu jednoduché říkanky, zpívá krátké popěvky, ukolébavky nebo písně. Dítě vnímá barvu matčina hlasu, který v něm vyvolává klid a pohodu. Hlas matky nelze nahradit žádnou nahrávkou. Jak říká

Pavel Jurkovič: i matka, která zpívá tak, že podle názoru jejího okolí zpívá špatně, pro její dítě je to nenahraditelné a matka je pro dítě tou nejlepší zpěvačkou.

Mezi nejznámější ukolébavky patří: Spi děťátko, spi, Houpy, houpy, kočka snědla kroupy, Kolíbej Janku a Halí, belí, jejíž nápěv je velmi jednoduchý s malým tónovým rozsahem, který je složen ze tří tónů, které se po dvoutaktích opakují.

Obrázek 16: Ukolébavky. Zdroj: vlastní archiv

Hudba pomáhá dětem k tomu, aby k sobě měly blíže, i když ještě jejich verbální projev není vyspělý. Řeč tedy neplyne ve svém volném přirozeném rytmu, nýbrž získává rytmus říkadlový, písňový, který ovšem ze zvolených slov přirozeně vyplývá. (Říkáme si, zpíváme si, hrajeme a tančíme, 1971, str. 13)

2.2 Hudba v mateřské škole

Veškeré aktivity spojené s hudbou jsou dětem blízké a děti je vítají s nadšením. V mateřské škole jsou dětem nabízeny různorodé činnosti, které mají za úkol děti zaujmout, uspokojit a probouzet v nich nové zájmy. Hudba působí na rozvoj myšlení, fantazie a pozornosti, působí na city a rozvíjí dětská přátelství.

V každodenní praxi využíváme tyto hudební činnosti:

- činnosti pěvecké - jsou základem hudebně-výchovného procesu. Rozvíjejí nejrůznějšími prostředky smysl pro krásu zpěvu, dávají základy pěveckých dovedností a kultivují mluvní a zpěvní projev dítěte.

- činnosti poslechové – směřují od vnímání krátkých zvukových a tónových celků k citovému prožitku a estetickému zážitku. Jejich cílem je rozvoj hudebního sluchu, hudební sluchové představivosti a poslechových dovedností.
- činnosti instrumentální – urychlují hudební rozvoj dítěte, hra na tzv. dětské hudební nástroje souvisí s rozvíjením hudebních schopností dětí, vede je k aktivnímu vnímání rozdílů mezi zvuky nehudebními a zvuky hudebními, k pociťování stránky řeči a hudby a tzv. hře na tělo s elementární improvizací, která je výsledkem tvořivé práce s textem, melodií, dynamikou, tempem a dalšími výrazovými prostředky hudby. Instrumentální činnosti vycházejí z přirozené hravosti dětí, z jejich zájmu zkoušet, jak co zní. Výrazně obohacují - a to zejména ve spojení s písní - emocionální a estetické zážitky dětí.
- činnosti hudebně pohybové – jsou nejtypičtějším projevem reagování na hudbu u dětí předškolního věku. Spojením hudby s pohybem docílíme u dětí citového prožívání hudby, rozvíjíme přirozenou schopnost vyjádřit hudbu pohybem. *Hudebně pohybové činnosti rozvíjejí i rytmické cítění dětí.* (Hudební výchova v mateřské škole, 1987, str. 46)

Všechny činnosti v hudební výchově patří neodmyslitelně k sobě, tvoří jeden velký celek. Hudební výchova je nejpřirozenější výchovou v nejširším slova smyslu. Jde o spojení zpěvu, pohybu a rytmu.

Jde o přirozenou výchovu, která je dětské duši vlastní. Bez nadsázky můžeme říci, že se jedná o takový způsob výchovy, který měl na mysli Jan Amos Komenský – škola hrou. (Zpíváme si s dětmi, 2005, str. 7)

Zábavná forma výuky hudební výchovy – smysl pro rytmus, melodii, zapamatování textu a volná hra na nástroje, to je motivace dětí k rozvoji hudebního cítění. K tomuto rozvoji dětí využíváme v mateřské škole čtyřkanálové foukací harmoniky.

3 MALÉ ČTYŘKANÁLKOVÉ FOUKACÍ HARMONIKY

3.1 Osobnost Evy Kulhánkové

K harmonikám jsem se dostala na seminářích hudebně pohybové výchovy, které vedla paní Eva Kulhánková. Semináře byly zaměřené na hudebně pohybové aktivity v mateřské škole, a vždy jedna část byla zaměřena na hru na čtyřkanálkové foukací harmoniky.

Eva Kulhánková se věnovala taneční pedagogice v hudebních školách, na Pedagogické fakultě. Je lektorkou České hudební společnosti a autorkou knih, metodických příruček a článků. V časopise Informatorium publikovala mnoho odborných článků. Zajímavý byl cyklus „O čem písnička vypráví“, který obsahoval tematické písně podle měsíců s rozpracovaným popisem tanečního pohybu. Všechny své aktivity vyzkoušela na dětech v mateřské škole v Praze 10. Dvakrát týdně se děti seznamovaly nejen s elementárními hudebními pojmy, ale učily se i správné držení těla, dýchání, relaxaci a seznamovaly se s horou na dětské hudební nástroje, harmoniky a zobcové flétny.

Do činností zařazovala i děti s lehkou mozkovou dysfunkcí, děti se špatnou výslovností, se špatnou svalovou koordinací i děti se sluchovými vadami. Na druhou stranu zařazovala děti s dobrým smyslem pro rytmus, intonaci i pohybově nadané. Jak z praxe známe, každý rok se nám v mateřské škole sejde skupina dětí na jiné úrovni a s jinými problémy.

3.2. Cíl hry na čtyřkanálkové harmoniky

V úvodu bych chtěla zdůraznit, že cílem hry není naučit předškolní děti hrát na harmoniky, jako je to v hudebních školách, ale vzbudit zájem o hudbu a vše s ní spojené.

Obrázek 17: Čtyřkanálové foukací harmoniky. Zdroj: vlastní archiv

Harmoniky využíváme jako jeden z melodických hudebních nástrojů. Na těchto melodických nástrojích můžeme hravou formou rozvíjet cit pro rozlišování a určování nejen výšky tónu, ale i reagování na rytmicko-melodické motivy a jejich vlastní vytváření dětmi. U dětí pěstujeme od malička vnitřní slyšení hudby.

Cílem je trvalý nácvik správného dýchání, které pomáhá dětem v prevenci respiračních potíží, astmatických obtíží, ale i při logopedické léčbě dětí. Správné dýchání vede k lepšímu prokrvení a okysličení organismu. *Prohloubené dýchání masíruje vnitřní orgány, což má následně pozitivní vliv i na lepší trávení.* (Zpíváme si s dětmi, 2005, str. 21)

Z hlediska hry jako takové je cílem vzbudit u dětí zájem o hudbu a zažití radosti z prvních úspěšných pokusů při společném „koncertování“ s ostatními dětmi. Včasná radost je důležitá pro podchycení zájmu dětí o hudbu, ale i ostatní estetické činnosti.

Hra umožňuje dětem rozvíjet hudební činnosti, sluchové vnímání, hudební vnímání, smysl pro rytmus, estetické vnímání, vyjadřovat hrou vlastní pocity, rozvoj jemné a hrubé motoriky, sociální cítění, toleranci, spolupráci v kolektivu, empatii, soustředěnost a motivaci k dalším hudebním činnostem. Pomáhá při zklidnění a většímu soustředění hyperaktivních dětí, zmírňuje vnitřní napětí a neklid u úzkostlivých dětí. Podporuje sebevědomí a rozvíjí komunikaci zakřiknutých a neprůbojných dětí.

V mateřské škole hrají na harmoniky 10 let. V praxi jsem si ověřila, že mnoho dětí má zpočátku problém vědomě rozlišit nádech a výdech - foukání a sání. Také některým dětem dělá problém aktivně se nadechnou několikrát za sebou např. zahrát c-c-c. Pravidelným procvičováním dechových cvičení je vidět, že děti, které hrají na harmoniky

od září daného školního roku, zvládnou na vánoce zahrát jednoduché koledy s doprovodem hudební nahrávky.

Obrázek 18: Dítě hrající na foukací harmoniku. Zdroj: vlastní archiv

3.3 Hra jako hlavní činnost dětí předškolního věku

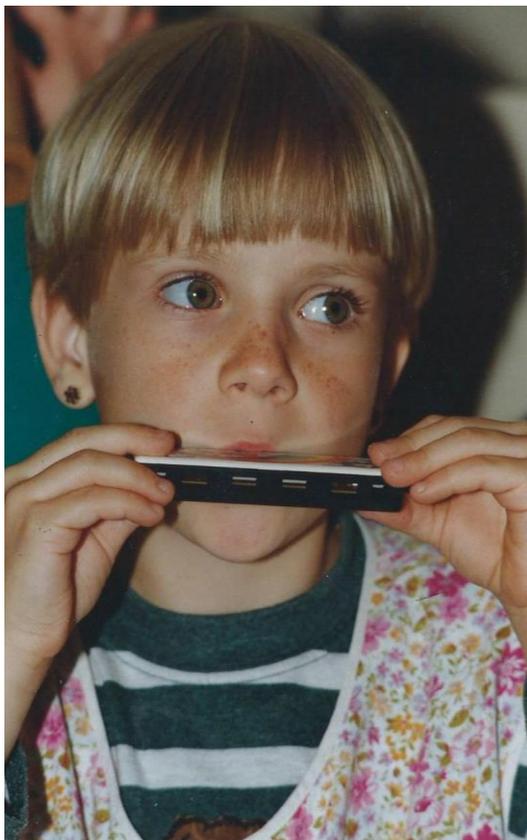
Všechny činnosti s dětmi probíhají formou hry. Hru pokládal již J. A. Komenský pro zdravý vývoj dítěte za stejně důležitou jako je jídlo a spánek. A právě formou hry můžeme obohacovat znalosti dětí, rozvíjet jejich smysly, tvořivost a logiku, protože hra je spontánní, dobrovolná a dítě se v ní svobodně realizuje a seberealizuje, což mu přináší radost a sebeuspokojení. Je důležité a nezbytné, že se ve hře střídá napětí a uvolnění. Protože hra má určitá pravidla a řád, děti je přirozeně respektují a dodržují. Ve spojení s pohybem, má hra i roli léčebnou jako hudební a pohybová terapie.

3.4 Hudební hry

Harmoniky využíváme jako jeden z melodických hudebních nástrojů jako i zvonkohry, metalofony, xylofony a jiné melodické Orffovské nástroje. Využíváme i nástroje rytmické – dřívka, bubínky, činely, rumba koule, rolničky a jiné.

Jak se uvádí v knize Hudební činnosti, v předškolním vzdělávání děti si pomocí hudebních her rozvíjejí zrakovou a sluchovou koncentraci, jednoduché instrumentální doprovody rozvíjejí paměť dětí. Improvizovaná hra podporuje tvořivost, představivost a fantazii. Manipulace s nástroji umožňuje i rozvoj myšlenkových operací a řešení praktických problémů. (Hudební činnosti v předškolním vzdělávání, 2006, str. 15).

Obrázek 19: Hudební výchova v mateřské škole. Zdroj: vlastní archiv

3.5 Veselé pískání – zdravé dýchání

Problematikou astmatiků, spojenou s nácvikem správného dýchání a následně hrou na zobcovou flétnu, se zabýval profesor Václav Žilka. Ve své knize Veselé pískání – zdravé dýchání uvádí, že hrát může jen ten žák, který ovládá správné dýchání a zvládá dechovou gymnastiku.

Jen si představte malého houslistu, který špatně ovládá smyčec. Utekli byste z jeho hraní a neposlouchali. A takovým smyčcem u dechových nástrojů je bránice, hlavní dýchací sval. Do hry ji hráč zapojuje při hlubokém bráničním dýchání. Funguje jako píšť,

usměrňuje hráčův nádech i pravidelný a prodloužený výdech. Dává našemu dýchání rytmus. Ovlivňuje i tón, aby byl klidný, ovlivňuje i jeho barvu, prostě – hráč dýchající pomocí bránice dokáže mnohé z toho, co dobrý houslista. (Veselé pískání – zdravé dýchání, 1995, str. 3)

Hra na zobcové flétny je oproti hře na čtyřkanálkové foukací harmoniky technicky náročnější, především v oblasti jemné motoriky prstů. U dětí předškolního věku ještě není jemná svalová motorika tak dobře rozvinutá, pohyb jedním prstem vyžaduje větší koncentraci.

PRAKTICKÁ ČÁST

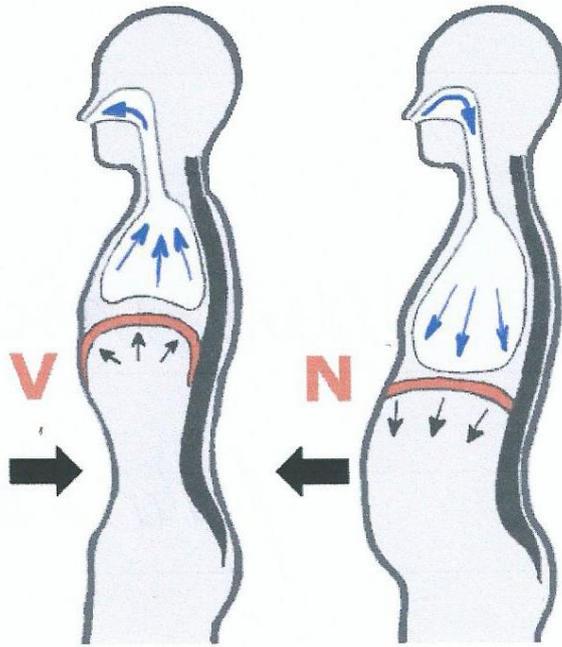
4 DECHOVÉ CVIČENÍ

Základní dechové cvičení je přirozený způsob dýchání při jednoduchých i složitých pohybech v zatížení během života. Při správném harmonickém dýchání se hrudník rozšiřuje činností hrudních svalů dolů, dopředu a zevně. (Tělesná výchova vnitřně oslabené mládeže, 1963, str. 45)

U dětí upevňujeme od malička správné svalové a pohybové stereotypy, aby pro ně bylo v dospělosti automatické, že dobře chodí, sedí, pohybují se a nemyslí už při každém kroku na koordinovaný pohyb paží, či při sezení na protažení páteře a volná ramena. Stejně tak samozřejmě by měli lidé celý den i správně dýchat.

4.1 Jak si hrajeme s dechem?

V začátcích nácvičku dýchání zatím nezdůrazňujeme příliš nádechem nosem. Spíš dbáme na to, aby děti dýchaly volně a nezadržovaly dech. Teprve později přecházíme na nádech nosem. Děti se začnou nadechovat automaticky nosem, jestliže budeme dbát na to, aby měly zavřená ústa. Je to nutné naučit nejen děti, ale všechny lidi, protože se ve městech pohybujeme po prašných ulicích a otevřenými ústy nasáváme smog přímo do plic. V nose jsou řasinky, které zachycují prachové částice a bakterie. Současně se v nose vzduch zahřívá a zvlhčuje. Při dýchání nosem se více aktivují dechové svaly, hrudník je ve správné poloze, není plochý.

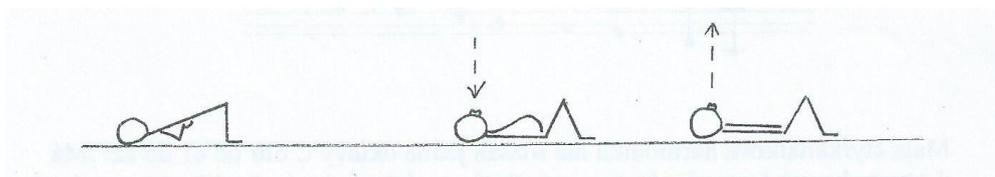

Obrázek 20: Pohyb bránice při dýchání. Zdroj: www.cvicime.cz

Hlavním dýchacím svalem je bránice. Při nádechu se vyhloubí směrem dolů „jako miska“, stlačí břišní orgány a zvětší prostor hrudníku, aby si plíce nasály co nejvíc vzduchu. Při výdechu se vyklene „jako padák“, pomáhá zmenšit dutinu hrudní a vytlačuje co nejvíce vzduchu z plic. Nemůžeme si na ni sáhnout, můžeme jí jen vhodnou motivací pocítit.

4.2 Dýchání v lehu na zádech

Nácvik dýchání začínáme v lehu na zádech, nohy pokrčené opřené chodidly o zem, pánev leží na zemi. Oči mají děti zavřené, vnitřním zrakem pozorují, co se bude dít v břiše. Navodíme představu nafukovacího míčku v břiše, nebo si ho děti opravdu zastrčí za kalhoty. Nádechem naplníme míček- břicho vzduchem, při výdechu míček- břicho splaskne.

Obrázek 21: Dýchání v lehu na zádech. Zdroj: vlastní archiv

4.2.1 Motivační cvičení 1

Procvičujeme hluboký nádech nosem, nádech prodlužujeme, děti mají ruku na břicho, aby mohly sledovat dýchání do břicha.

- vyprávíme si o rozkvetlých loukách, o květinách, využijeme předem vyrobenou květinu – přivoníme si zhluboka ke své kytičce
- co vaří maminka, paní kuchařka – vyprávíme si o jídle, které komu chutná, jak voní. Vůni cítí nejdřív nos, jazyk si dělá chutě, břicho se zvedá
- hra na pejsky – rychlý nádech a rychlý výdech – udýchání psi
- obměna - udýchání pes s vystrčeným jazykem
- nafukujeme balónek – děti si dají ruku na svoje břicho nebo mohou ve dvojicích přiložit ruku na břicho kamaráda a kontrolovat, zda balónek je správně nafouklý a správně se vyfukuje
- *spálený prstík – Auú! To pálí! Honem si ukazováček pofoukejte!* (Hudba v současné škole výběrová řada zobcová flétna, str. 21)
- *plamínku nezhasni – Dokážete zlehka foukat do plamínku svíčky, aby nezhasl? – prst svíčka, pravidelný a pozvolný výdech jako vánek.* (Hudba v současné škole výběrová řada zobcová flétna, str. 21)
- *Když se dlouží zimní stíny,
přilétají meluzíny,
fijů, fijů, fí, fijů, fijů, fí....*
Děti říkají zvolna první dvojverší, pak se znova nadechnou a zvukomalebným fičením meluzíny fičí, dokud jim dech stačí. (Hudba v současné škole výběrová řada zobcová flétna, str. 22)
- *na parníku – houkání parníku napodobujeme foukáním přes hrdlo prázdné lahve.*(Hudba v současné škole výběrová řada zobcová flétna, str. 22)

Tím, že někdo položí dítěti ruku na břicho a při nádechu mu mírně zatlačí na břišní stěnu, pomáhá mu procítit oblast, na kterou se má soustředit. Je to bránicové dýchání proti odporu. Výdech můžeme udělat hlasitý.

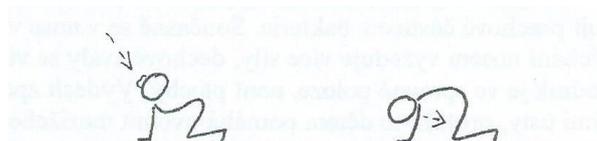
4.2.2 Motivační cvičení 2

Procvičujeme pomalý nádech a pomalý výdech s využitím hlasu:

- *hra na sovu – večerní vánek vzbudil sovu, aby hlídala les. Sova otevřela oči, pomaloučku se nadechla, až se jí zvedla peříčka a slabě zahoukala – húúúú, húúúú (Šimonovy pracovní listy, 2014, str. 26)*
- parník přijíždí do přístavu, vlak do tunelu – túúúú, túúúú
- had začne syčet – sss,sss
- rozjíždějící se vlak – š, š, š, š
- příjemný pocit tepla – áááá
- kravička bučí – búúúú

4.3 Dýchání v podporu klečmo

Dýchání v podporu klečmo – při nádechu je páteř prohnutá, hlava zvednutá, při výdechu je pánev podsunutá, pánev podsunutá, páteř zaoblená, hlava skloněná.

Obrázek 22: Dýchání v podporu klečmo. Zdroj: vlastní archiv

4.3.1 Motivační cvičení

- kočky se podívají na sluníčko a nadechnou se, pak vydechují, stahují břicho do mističky, ocásek pod sebe a podívají se až na mističku na bříšku

Dýchání v sedu zkřížmo, v kleku, v sedu na patách, ve stoji, ruce na břiše – prodlužujeme výdech až do dvojnásobku nádechu. Využijeme motivační cvičení, které jsme prováděli s dětmi v lehu na zádech.

4.4 Foukání a sání – příprava tvoření tónu na harmonice.

K vytvoření tónu při hře na harmoniky by měly děti zvládnout výdech - foukání, tak i vdech – sání. K těmto činnostem je velmi dobré využít pomůcky, které dětem zpestří činnost a motivují je k dalším činnostem.

4.4.1 Motivační cvičení - foukání

- hry s papírem – sněhové vločky – děti natrhají papír na malé kousky, dávají si je na dlaň a rozfoukávají do prostoru
- krtci hrají fotbal - děti mačkají papír, utvoří malé kuličky, do kterých v podporu klečmo foukají a snaží se je dostat na určené místo
- stolní foukaná – na stolečku postavíme dráhu z prkének, lehké foukání do míčku na ping pong
- houpačka pro broučka - foukání do zavěšené vatové kuličky s namalovaným obličejem
- houpání ve dvojicích – děti stojí proti sobě a střídavě rozhoupávají broučka
- bublifuk – děti tvoří lehkým a plynulým výdechem bubliny
- hry s brčkem – pofoukáme si ruku, kamarádovi dlaň, prsty (při hře s brčkem nejprve dětem připomeneme bezpečnost, protože by si brčkem mohli poranit ústa, s brčkem neběháme)
- hrnečku, vař - foukání do mističky s vodou, ve které je přidaná voda z bublifuku
- foukání do peříčka – barevná peříčka (pozor na děti, které mají alergii na peří, dáme ji peříčka vystřižená z jemného papíru)
- peříčko ve vzduchu – komu se udrží peříčko co nejdéle ve vzduchu?
- foukání do polévky

*Talířek je kulatý,
polévka je horká,
ale já se nespálím,
do polévky foukám.*

*Fí – fí – fí – fí, to to fouká,
fí – fí – fí – fí, do klobouka,*

fí – fí – fí – fí, klobouk letí,

fí – fí – fí – fí, chytte ho, děti.

(Hrajeme si spolu, 2004, str. 9)

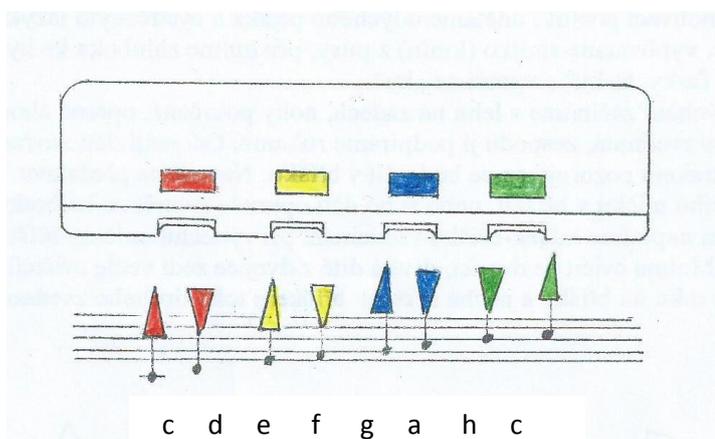
4.4.2 Motivační cvičení - sání

- malíček je brčko - vzduch jde dovnitř, jako když pijeme sladkou limonádu
- přenášení papírků, peříček na brčku
- princeznička na bále – vystřižená barevná papírová kolečka, děti pomocí brčka přenášejí na lepidlem namazanou nit, vydechnou a kolečko se přilepí
- hra na včeličky – děti si najdou svojí kytičku s nektarem, která je nalepená na kelímku s pitím a vysají nektar
- tvoření hnízdečka pro ptáčky, předávání peříčka – tři děti s brčky a jedním peříčkem. Jedno dítě vsaje peříčko a předá ho druhému, druhý třetímu a ten ho položí na připravené hnízdo

5 ČTYŘKANÁLKOVÁ HARMONIKA

Malá čtyřkanálková foukací harmonika má rozsah jedné oktávy C dur od c1 do c2. Má čtyři otvory barevně označené: červená, žlutá, modrá, zelená. Hra je založena na principu foukání a sání vzduchu. Jestliže do prvního, červeného otvoru foukneme, zazní tón c1, když z tohoto stejného, červeného otvoru sajeme, zazní tón d. Při fouknutí do žlutého otvoru zazní tón e, při sání tón f. Foukneme-li do modrého, zazní tón g, když z tohoto stejného sajeme, ozve se tón a. U tónu h je to obráceně, ten hrajeme sáním a c2 hrajeme foukáním. Je to proto, aby oktávu c – c vytvořilo fouknutí na červenou a na zelenou.

Obrázek 23: Čtyřkanálková foukací harmonika - schéma. Zdroj: vlastní archiv

5.1 Seznámení dětí s harmonikou

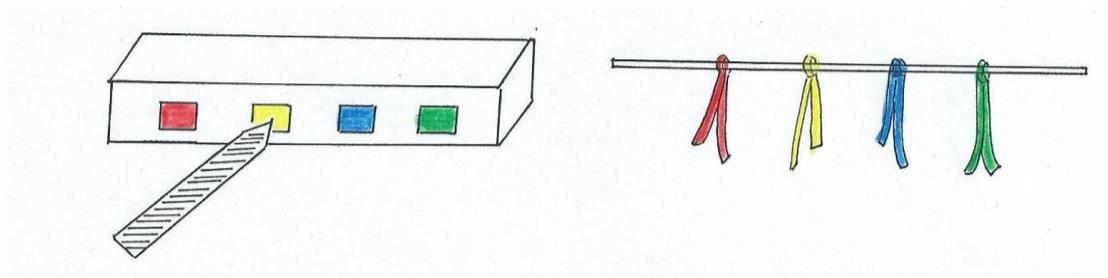
Každé dítě má svojí harmoniku. Dětem vysvětlíme, že harmoniky nemůžeme mít jen tak pohozené v krabici, ale že každá potřebuje svůj domeček.

Děti dostanou látkové taštičky na krk, nalepí si na ně svoji značku a domeček je připravený. Harmoniky si do nich uloží. Na hru si je vyndají a po hře opět uloží. Učitelka je po hraní otírá a dezinfikuje lihovým roztokem.

5.2 Barvy

Učitelka dětem ukáže větší model harmoniky vytvořený z papírové krabice a polepené barevnými čtverci, které označují otvory na harmonice.

Děti dostanou špejle, a postupně si na ně navazují barevné stuhy podle instrukcí učitelky, aby odpovídaly posloupnosti barev na harmonice.

Obrázek 24: Propojení barev s harmonikou. Zdroj: vlastní archiv

Učitelka ukazuje na barvy na modelu a děti foukají do dané barevné stuhy. Děti si procvičují barvy a reagování na pokyny šipky. Papírovou šiplou naznačujeme směr vzduchu, který jde z břicha pusou ven do harmoniky. Už i v této fázi je možné podle délky setrvání šipky na dané barvě procvičit dlouhé a krátké foukání, jako příprava na dlouhé a krátké tóny. Při této činnosti děti sedí před učitelkou v půlkruhu na koberci.

5.3 „Zmrzka a limča“

Když nepoužíváme papírovou harmoniku, používáme barevná kolečka – zmrzky – a barevné kelímky s brčkem – limči, která máme na čtvrtkách podlepené magnety. Dáváme je na magnetickou tabuli, aby je všichni děti viděli. Při této činnosti děti sedí na židličkách nebo stojí.

Motivace :

Jakou znáte červenou limču ? Jahodovou, malinovou, třešňovou...

Jakou znáte žlutou limču ? Citrónovou, jablečnou, banánovou...

Jakou znáte modrou limču ? Švestkovou, borůvkovou, šmoulovou...

Jakou znáte zelenou limču ? Jablečnou, kiwi...

Stejně je to i se zmrzlinou, ale u té děti vždy vymyslí více možností a předhání se, kdo vymyslí originálnější. Děti vědí, že když ukáže učitelka na kolečko – zmrzku, děti vyfukují vzduch z břicha. Když učitelka ukáže na kelímek s brčkem – limča, děti sají.

5.4 Děti a harmonika

Děti si najdou podle značky svojí harmoniku, vyndají jí z domečku - taštičky a prohlédnou si jí. Prstem si ukazují všechny čtyři otvory a pojmenují všechny čtyři barvy. Uvědomují si, že každý otvor má svojí barvu.

Děti se musí naučit správné držení a postavení rtů při hře. Předškolní děti drží harmoniku oběma rukama na protilehlých stranách, aby molhy při hře sledovat barvy – značky na harmonice.

Před hraním si děti vyčistí dutinu nosní, aby se jim dobře dýchalo.

Harmoniku nedáváme do úst, ale pouze ji přikládáme ke rtům. ostavení rtů je takové, jako bychom chtěli pískat. Otevřeme nepatrně ústa, přiložíme nástroj ke rtům tak, že doléhají těsně na ochranný kryt harmoniky. Rty musí zůstat bez křečovitého sevření. Poté se pokusíme fouknout vzduch do prvního kanálku. (Hrajeme na malou foukací harmoniku, Atlant Praha, str.6)

5.5 První tón

Děti si vezmou harmoniku do jedné ruky, druhou ruku si dají na břicho, naplnily ho vzduchem a foukají do prvního červeného otvoru jemné „dú“. ruka položená na břiše, by měl poznat, jak břicho při foukání splaskává. Stejným způsobem zahrajeme i ostatní barvy. Děti mají velkou radost z prvních tónů, proto je necháme hrát libovolné barvy podle jejich fantazie.

Předem si ale domluvíme pravidla:

- učitel je dirigent a určuje, kdy se začne hrát

- dirigent určuje, kdy hra končí
- dirigent udává tempo
- dirigent kontroluje, jak kdo zachází s harmonikou
- dirigent může kdykoli hru ukončit

Při hře všech dětí dohromady, ač to vypadá, že by to mohl znít disharmonický zvuk, není tomu tak, protože děti hrají tóny kvintakordu c – e – g – c.

Po tomto prvním seznámení s harmonikou děti foukaly různé tóny podle ukazování šipkou na papírovou harmoniku.

5.6 Procvičování délky a výšky tónu

Délka tónu: papírovou šipkou učitelka při ukazování na modelu nejen střídala barvy, ale i dobu po jakou budou děti foukat do dané barvy.

Výška tónu: Učitelka ukáže na dvě krajní polohy červenou a zelenou barvu, odpovídající na harmonice tónům c – c 1, zahraje tóny a děti poznávají, která barva zní výš, a která barva níž. Děti mohou výškové kontrasty doplnit pohybem ruky před tělem, nebo celým tělem. Můžeme přidat tón g a děti naznačí rukou schůdek mezi dvěma krajními polohami. Tón můžeme zahrát i několikrát za sebou a děti mírnými kmity rukou naznačují danou výšku tónu.

5.7 Rytmizace

U dětí začínáme u rytmizace hrou na tělo. Děti si díky hře na tělo rozvíjejí jemnou motoriku i koordinaci pohybů.

Hra na tělo je předstupeň hry na dětské lehkoovladatelné nástroje. Ruce i nohy jsou nejjednodušším hudebním nástrojem. Výhodou je, že se jí mohou zúčastnit všechny děti najednou. (Hudební činnosti v předškolním vzdělávání 2006, str,56)

Při hře na tělo jsme s dětmi využily:

- tleskání – tleskat můžeme ve stoji, v sedu, v kleku, tleskat mohou děti před tělem, za tělem, nad hlavou, vedle těla, nebo ve dvojici s kamarádem
- pleskání – plácání do stehů, oběma rukama najednou, střídavě pravou a levou rukou, nebo pouze jednou rukou
- dupání – zvedneme nohu v kolenou a poté celé chodidlo dopadne na zem
- ťukání dvou prstů do dlaně druhé ruky
- sevřené pěsti jedné ruky bouchají do dlaně druhé ruky
- luskání – je pro děti velmi obtížné

Nejprve využíváme samostatné tleskání, pleskání, atd. poté spojíme dva různé pohyby a nakonec tři pohyby.

Při procvičování rytmu využíváme hru „na ozvěnu“. Děti opakují rytmické kombinace. Nejčastěji využíváme dvoudobý takt, když ho děti zvládnou, zařadíme třídobý takt. Děti po učitelce opakují jednoduchá slova, postupně sami vymýšlejí slova ke hře na tělo.

Hry na otázku a odpověď. Ve srovnání s hrou na zvěnu jsou tyto hry náročnější, neboť tu děti neopakují, nenapodobují hudební podnět, ale vytvářejí nové hudební prvky. Jsou to improvizční hry, rozvíjející hudební sluchovou představivost, paměť, smysl pro rytmus, melodii, fantazii. Improvizace je důležitým prvkem hudebněvýchovné činnosti, rozvinul a uplatnil ji ve svém pedagogickém systému zejména Carl Orff. (Hudební výchova v mateřské škole, 1987, str.26).

Učitelka : Jak – se – jme – nu- ješ?

Dítě: Jme – nu – ji – se – Ja- na.

Obměna:

Já – jsem – Ja – na – ty – jsi – E – va.

Můžeme tvořit otázky typu: Co jsi měla k večeři? Co létá? Co nelétá? Co máš ráda ?

K rytmizaci využijeme i jednoduché dětské říkanky, rozpočítadla a známé písničky.

To, co si osvojí děti ve hře na tělo, si pak snadno „přeložíme“ do hry rytmických nástrojů a později do melodických zvonkoher, xylofonů, metalofonů, harmonik. (Od výkřiku k písničce, 2012, str.77)

5.8 Rytmy v písních a říkadlech

Zde uvádím výběr několika známých písní, říkadel a hádanek s různými rytmy, které se dají využít s dětmi při hudebních činnostech.

	Šel Janeček na kopeček, Vyletěla holubička, Chovejte mě má
	matičko, Šly panenky silnicí, Hrály dudy
	Skákal pes, Pod našim okýnkem
	Šel tudy, měl dudy, Boleslav, Boleslav
	Zlatá brána. En ten týky
	Holka modrooká
	Na tom pražském mostě, Až já budu velká
	Had leze z díry, A já su synek

$\frac{3}{4}$ takt

	Byl jeden pes
	Na našem dvoře, je pěkná růžička
	Neviděli jste tu mé panenky

	Čtyři koně jdou
	Já do lesa nepojedu, Měla babka
	Andulko, mé dítě, Nejsi, nejsi, jak jsi se dělala
	Hop hej, cibuláři
	Pásla ovečky, Na tý louce zelený, Jede, jede, poštovský panáček
	Ráda, ráda, můj zlatej Honzíčku
	Hory doly černý les
	Ach není, tu není, Počkej, já povím, Marjánko má
	Červený šátečku
	Táta vysoký, máma široká, syn divoký, dcera hluboká

(vzduch, země, oheň, voda)

Děti mají rády říkadla, ve kterých jsou jednoduchá, snadno zapamatovatelná slova .

Bum, bum na vrata

Bum, bum na vrata,
máme čtyři kořata.
kocour se marčí,
že na myši stačí.

Rytmická deklarace ve 2/4 taktu, hra s dynamikou, hra na tělo, hra na Orffovy nástroje.

Spadla moucha do capoucha

Spadla moucha do capoucha.
zlámala si koleno.

Tři neděle naříkala,
tuze ji to bolelo.

Rytmická deklarace ve ¾ taktu, zpěv říkadla na melodii Já do lesa nepojedu. Vybrnkávání rytmu na prádelní gumu – děti se drží v kruhu jednou rukou gummy, druhou vybrnkávají rytmus. (Hudba v současné škole I., 1996, str 18).

Nyní si děti zopakovaly rytmické hry bez harmonik.

Rytmizace s harmonikou: učitelka dětem ukazuje šipkou na modelu různé barvy – tóny a děti formou hry na ozvěnu opakují, co vidí. Nejprve učitelka ukazuje rytmus na jedné barvě, pak na dvou sousedních barvách. Při této hře učitelka používá pouze tóny c-e-g c, děti pouze foukají. Pro děti je zajímavé, když samy ukazují šipkou na modelu ostatním dětem, co mají zahrát, dává jim hádanky.

Děti si rády hrají „ Na indiány“. Dorozumívají se indiánskou řečí. Nejprve využijeme bubny. První z dvojice zabubnuje krátké sdělení. druhý, který mu naslouchal, odpoví a zase naopak. Rozhovor nebývá jem klidný. někdy dojde i ke vzrušené rozepři a bubny se dostanou do sporu. Když pokračujeme, rozruch se zklidní a bubny se usmíří. (Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 2007, str. 50).

5.9 Dialog

Dialog se dá využít i při hře na harmoniky, kdy si děti navzájem odpovídají hrou v různém rytmu a na různých barvičkách – tónech.

Těmito hrami vedeme děti k rytmické improvizaci. Každá improvizace je vlastní tvorba, vycházející z nálady a současné situace. Děti velmi rády improvizují a vymýšlejí zajímavé variace.

MALÍ MUZIKANTI

Živě E. Hula

My jsme ma - lí mu - zi - kan - ti, my u - mí - me pěk - ně hrát,
na bu - bí - nek za - bub - no - vat, na hous - lič - ky za - fid - lat.
Na hous - lič - ky fi - dli, fi - dli, na pí - štal - ku ty - dli, ty - dli,
na bu - bí - nek rum bum bun, až se tře - se ce - lý dům.

KAPELA

Živě L. Burlas (B. Malíková)

Za - hra - jem si dnes - ka spo - lu na hous - le a na pi - ko - lu.
A co zbu - de na To - ní - ka? Jis - to - jis - tě har - mo - ni - ka.
K to - mu bu - ben zve - se - la a už je tu ka - pe - la.

Obrázek 25: Písň. Zdroj: Mladí muzikanti, 1973, str. 5

MUZIKANTI

hudba a slova: Petr NOVÁK

Mu-zi-ka-nti jdou a hra-jí o-sto-šest,
s do-brou ná-la-dou vra-ce-jí se z cest.
Hra-jí si tu svou, tu ka-ždý do-bře zná,
vždy-cky za slo-kou si je-den só-lo dá.

Obrázek 26: Píseň Muzikanti. Zdroj: Zpíváme a kreslíme, 1999, str. 4

Využití písně Muzikanti: děti při chůzi zpívají píseň. Po slovech ... si jeden sólo dá, vystoupí jeden muzikant a zaimprovizuje hrou na nástroje nebo na harmoniky. Děti hrají jen tóny c – e – g – c, jen foukají.

Učitel doprovází v C-dur v pentatonice (mimo h, f). Pentatoniku neboli pětistupňovou stupnici vytvoříme z každé stupnice vyloučením 4. a 7. stupně. Tato orientálně znějící stupnice má tu výhodu, že v ní mohou libovolně hrát – improvizovat (samozřejmě s jednotným tempem) všechny děti. Například při využití zvonkohry, metalofonu nebo xylofonu vyndáme kameny F a H a může hrát libovolný počet dětí.

Obměna hry na muzikanty:

Všechny děti sedí v kruhu, učitelka hraje doprovod na rytmický nástroj – ostinátní bas nebo na melodický nástroj v pentatonice v C dur, aby to ladilo s harmonikami, např. kvintu nebo rozložený kvintakord.

První dítě vstane, chodí po třídě a hraje vlastní písničku, přidá se druhé, třetí až postupně vstanou všechny děti, chodí mezi sebou a hrají si vlastní melodii. Musí ale respektovat základní tempo. Když první dítě vidí, že už vstaly všechny děti, sedne si a postupně si sedají děti v pořdí, v jakém si stoupaly.

Hra „Na orchestr“

Děti rozdělíme na několik skupin, podle počtu dětí a podle potřeby učitelky. Jedna skupina hraje na harmoniky, druhá na zvonkohry, třetí na dřívka...

Učitel udává tempo, např. hraje na buben nebo jiný výrazný nástroj. První skupina na vyzvání hraje svou vymyšlenou písničku – pouze foukáním. Pak improvizuje druhá skupina na zvonkohry – opět jsou upravené na pentatoniku, kameny F a H jsou vyjmuté. Třetí skupina hraje na dřívka. Skupiny se střídají podle pokynů učitelky „dirigenta“. na závěr hrají všechny skupiny současně.

5.10 Sluchové hádanky

Učitelka zahraje dětem krátkou hádanku – rytmicko melodický motiv na dvou tónech. Děti předem vědí, na jakých barvičkách bude učitelka hrát. Když dohraje, děti se pokusí hádanku opakovat. Pak totéž udělá jedno dítě, zahraje hádanku dětem a oni opakují, co slyšely.

Obtížnější je hádanka na dvou tónech, než děti předem znají barvičky, na kterých se bude hrát. Je důležité, aby se děti nedívaly na hrajícího a odhadovaly výšku tónu sluchem.

Děti, které nezvládají tyto hry na harmoniky nebo jsou bázlivé, hrají hádanky na různé rytmické nástroje a ostatní děti hádají, jaké nástroje byly použity a opakují rytmus.

5.11 Pohybová improvizace

Jak uvádí Marie Lišková, pohybová improvizace má kladný vliv na celkový hudební rozvoj dětí. Podporuje citlivější vnímání hudby, rozvíjí dětskou představivost a fantazii a má místo při aktivním poslechu hudby a jejího vyjádření pohybem. (Hudební činnosti v předškolním vzdělávání, 2006, str.83).

Měl jest Adam

Měl jest A - dam se - dum sy - nů, se - dum sy - nů měl,
ne - je - dli, ne - spa - li, je - nom tak - hle dě - la - li.

Obrázek 27: Píseň Měl jest Adam. Zdroj: Taneční hry s písničkami, 2006, str. 66

Děti se drží v kruhu za ruce, učitel určí sedm dětí stojících v kruhu vedle sebe, které budou postupně „jako synové“ předvádět pohyby, které po nich bude celý kruh opakovat. Na první část (první 4 takty) se kruh se zpěvem chůzí otáčí. Na další 4 takty se oddělí první ze synů, jde do středu kruhu a předvádí nějaký svůj pohyb. Děti jdou dál se zpěvem po kruhu a pozorují ho. Při opakování druhé části písně se děti zastaví a všichni opakují na místě pohyb prostředního. Pak se první syn zařadí na své místo a kruh se znovu otáčí. Po pátém taktu přichází se svým pohybem druhý syn, předvádí ho dětem a ty ho pak po něm opakují, atd.

Jako další hudebně pohybovou hru s improvizací pohybu můžeme zařadit hru Pekla vdolky, kdy děti jdou chůzí, nebo poskokem v kroužku, drží se za ruce a zpívají. Na druhou část Jez Honzíčku se jedno dítě oddělí a tancuje si v kroužku svůj vlastní tanec, ostatní stojí a tleskají mu k tanci. Píseň se opakuje, děti jdou po kruhu a na druhou část se oddělí další dítě a improvizuje v kroužku.

Tento model hry převedeme do hry na harmoniky: všechny děti jdou po kruhu a hrají buď svojí vlastní melodii nebo rytmizují jen na dvou tónech – c-g.

Po domluvené době se zastaví, přestanou hrát a první dítě ve stejném rozsahu zahraje vlastní improvizaci. Pak opět všichni jdou a hrají.

Pekla vdolky z bílé mouky sypala je perníkem,
 házela je Honzíčkovi otevřeným okýnkem.
 Jez Honzíčku jsou dobré, jsou perníkem sypané,
 Budou-li ti dobře chutnat dám ti ještě takové.

Obrázek 28: Píseň Pekla vdolky. Zdroj: vlastní archiv

K improvizaci se dají využívat hry z knih: Taneční hry s písničkami - Eva Kulhánková, Hudba a pohyb – Eva Jenčková, Hry se zpěvem – Věra Mišurcová, Kolotoč her, písní a říkadel – Petr Jistl a kolektiv učitelek, Zpívejme si celý rok – Jaroslava Horáčková, Hrajeme si u maminky – Jiřina Rákosníková, Studánko rubínko – Jiřina Rákosníková, atd..

Neposedné kapičky

S touto písní se dá velmi dobře pracovat a zařazovat ji do činností během dne i při hře na harmoniky.

1. Rytmická deklarace slov – využití jako říkanky.
2. Rytmická deklarace s dynamickými kontrasty – kdy je říkanka nejsilnější, kdy říkáme potichu.

Rozdělíme děti do dvou skupin – jedna skupina hraje na harmoniky, druhá říká říkanku.

Děti hrají na harmoniky dlouhé tóny s plným nádechem a výdechem – „tropily neplechu“. Krátké, slabé, tiché tóny – „sluníčko svítilo, kapičky sušilo“

NEPOSEDNÉ KAPIČKY

KAPIČKY

melodie a slova: dětské lidové říkadlo

Vesele

p

De-šťo-vé ka-pi-čky do-sta-ly no-ži-čky, ťa-pi-ty ťap.

cresc.

Bě-ha-ly po ple-chu, dě-la-ly ne-ple-chu, ťa-pi-ty ťap.

2. *A kdo měl deštníček,
zmokl jen krapíček,
kapity kap.
Sluníčko svítlo,
kapičky sušilo,
kapity kap.*

Obrázek 29: Píseň neposedné kapičky. Zdroj: Rozmarné počasí, 2011. str. 18

3. Rytmická hra na tělo – zopakujeme všechny druhy hry na tělo

4. Instrumentální rytmická zvukomalba – Jak hrají kapičky – využití ozvučených předmětů (plastová lahev s vodou, prázdná plechovka od čaje, dřívko, tření igelitového sáčku nebo sáčku od bonbónů, kamínky, dřevěné kostky).

5. Rytmický doprovod dřívky – hra v různých směrech kolem těla

Hra „na zrcadlo“ - jedno dítě ukáže hru, druhé ho napodobuje nebo napodobuje celá skupina dětí.

6. Rytmické prstové hrátky s říkankou

- nastavení prstů obou rukou proti sobě – spojit do stříšky, jednotlivé dvojice prstů o sebe v rytmu zaťukají (podle instrukcí učitelky)

7. Pohyb se zpěvem a hrou plechovek

- děti běhají v rytmu z plechovkami, vyhýbají se, na slova běhaly po plechu – děti rytmičtým ťukáním o stěnu plechovky doprovází zpěv písně.

(Předpověď počasí, 2011, str.18)

5.12 Tvoření tónu sáním

Teprve, když si děti upevnily představu rozdílu výšky s různými barvami, přidáme tvoření tónu sáním. Opět šipkou zamíříme k jejich břichu a zeptáme se dětí: Děti, kam jde vzduch, do břicha nebo z břicha pusou ven? Vzduch jde dovnitř, jako když cucáme barevné „limči“. Metodický postup je stejný jako při nácvičku foukání.

Různé výšky tónu:

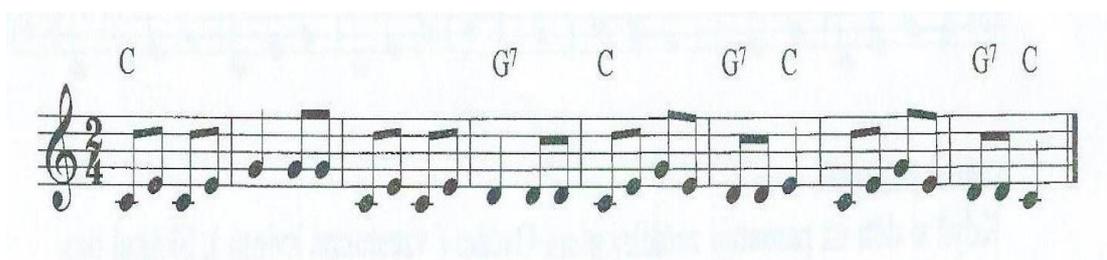
- šipkou ukazujeme na modelu harmoniky různé barvy a děti si podle toho „cucnou limči“. Motivujeme opět jako u zmrzliny. Jaká by mohla být červená, žlutá, modrá, zelená?

Různé délky tónu:

Podle modelu setrvá šipka na jedné barvě krátce nebo dlouze a děti musí reagovat. Někdy zařadíme i krátce – opakovaně. Pak střídáme různé výšky, různě dlouho.

Na závěr střídáme při ukazování šipkou na modelu harmoniky nebo na barevná kolečka a kelímky s brčky - sání, foukání.

Běží liška k Táboru

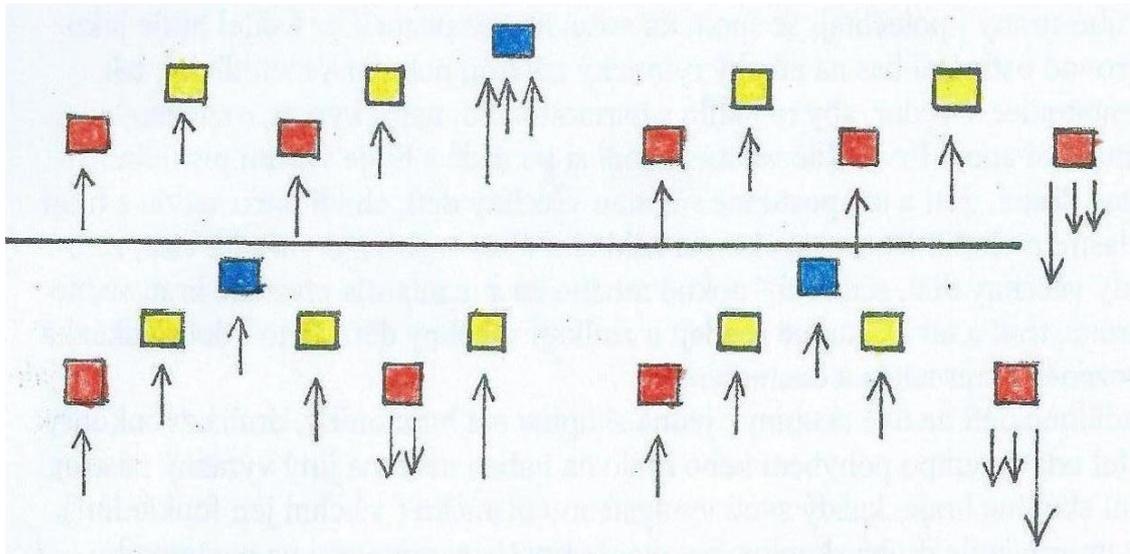

Obrázek 30: Píseň Běží liška k Táboru. Zdroj: Já, písnička

Práce s písní – nejprve si ji děti poslechnou na CD nebo z internetových zdrojů, poté si ji zazpívají.

Pak si sednou a podle ukazování učitele na modelu zahrají celou píseň na harmoniky

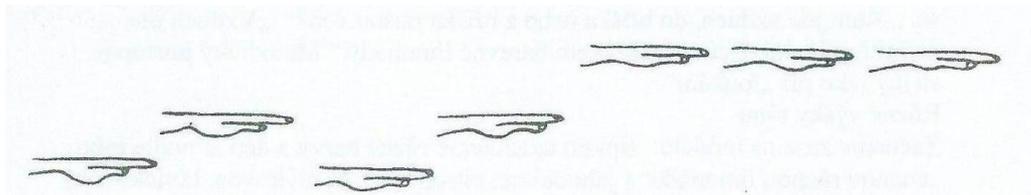
V písni je pouze dvakrát sání – děti se napijí jahodové „limči“

Obrázek 31: Schéma písně Běž liška k Táboru zahráné na harmoniku. Zdroj: vlastní archiv

Učitelka si stoupne před děti a při zpěvu rukou před tělem ukazuje, jak melodie postupuje

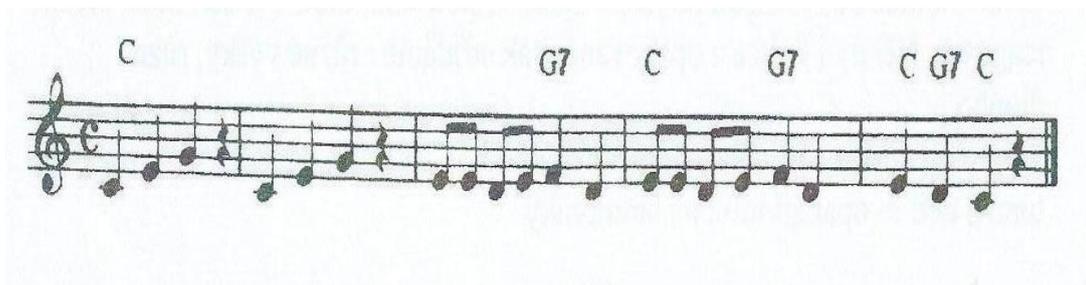
Děti si zkusí celou píseň po částech zaspívat a ukazovat si s rukou před tělem ve vzduchu, jak skáče melodie po neviditelných schůdkách nahoru a zase dolů.

Obrázek 32: Znázornění pohybu melodie rukou. Zdroj: vlastní archiv

Děti si zahrají několik intonačních her. Zaspíváme si písně např.

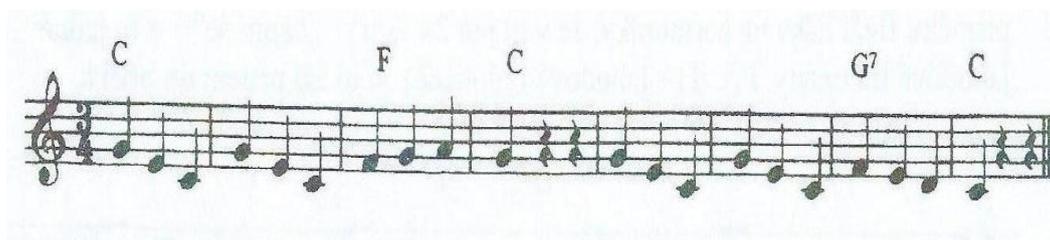
Ovčáci, čtveráci

Obrázek 33: Píseň Ovčáci, čtveráci. Zdroj: Já, písnička

V zahradě na hrušce sedává kos, má černý kabátek a žlutý nos.

Obrázek 34: Píseň V zahradě na hrušce. Zdroj: Za písničkou ještě jinak

Když si děti již pamatují začátky písní:

Ovčáci, čtveráci – vzestupná kvinta,

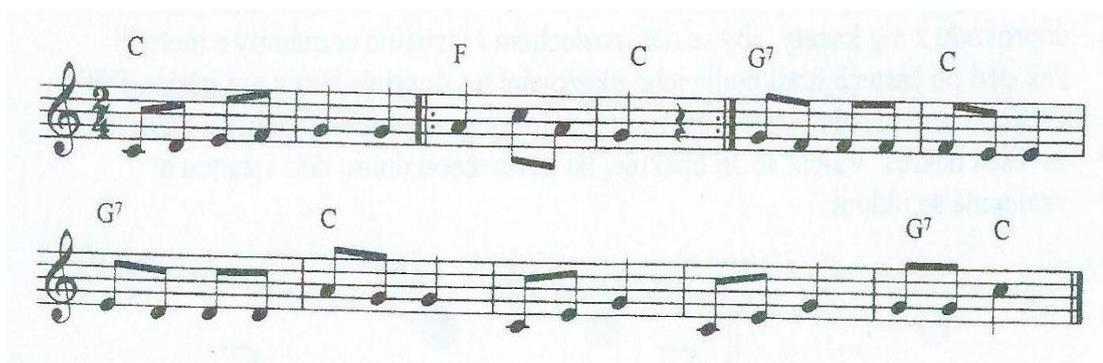
Skákal pes nebo zakukají jako kukačka – tercie dolů,

Jak houkají hasiči „Hoří“ – kvarta nahoru,

V zahradě na hrušce – sestupná kvinta, posadíme děti ke klavíru a dáváme jim hádanky.

Začátek jaké písničky hraji? Zaspívej to! Zaspívejte a ukažte rukou jak jde písnička po schůdcích.

Zajíček své jamce

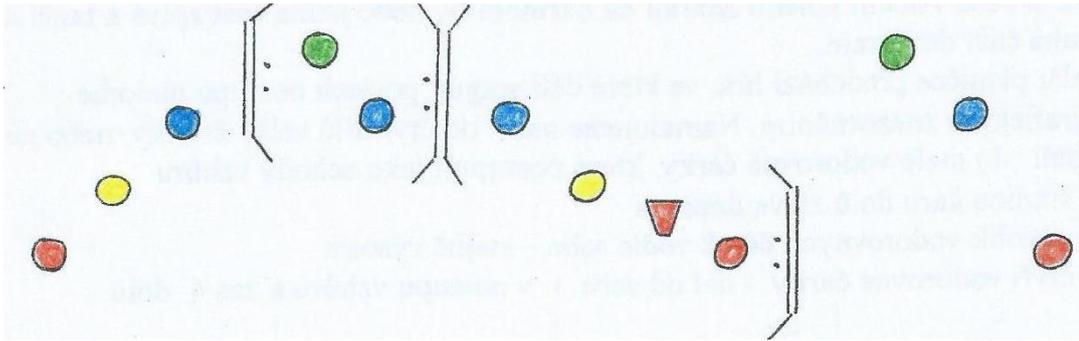

Obrázek 35: Píseň Zajíček své jamce. Zdroj: Hry se zpěvem

Nejprve si s dětmi hru zaspíváme a zatančíme.

Pak učitel zahraje na harmoniku, děti ho doprovázejí zpěvem a obráceně, učitel zpívá, děti hrají na harmoniky. Totéž pak děti zahrají s hudebním doprovodem. Píseň jsme si k tomu, aby se dětem dobře hrála poopravili: Za-jí-ček sedí sám, sedí sám, ubožáčku co je ti, že nemůžeš skákat. To se opakuje 3x a na závěr zaspívají : Hop. hop. hop!

Doprovod na harmoniky:

Obrázek 36: Doprovod na harmoniky. Zdroj: vlastní archiv

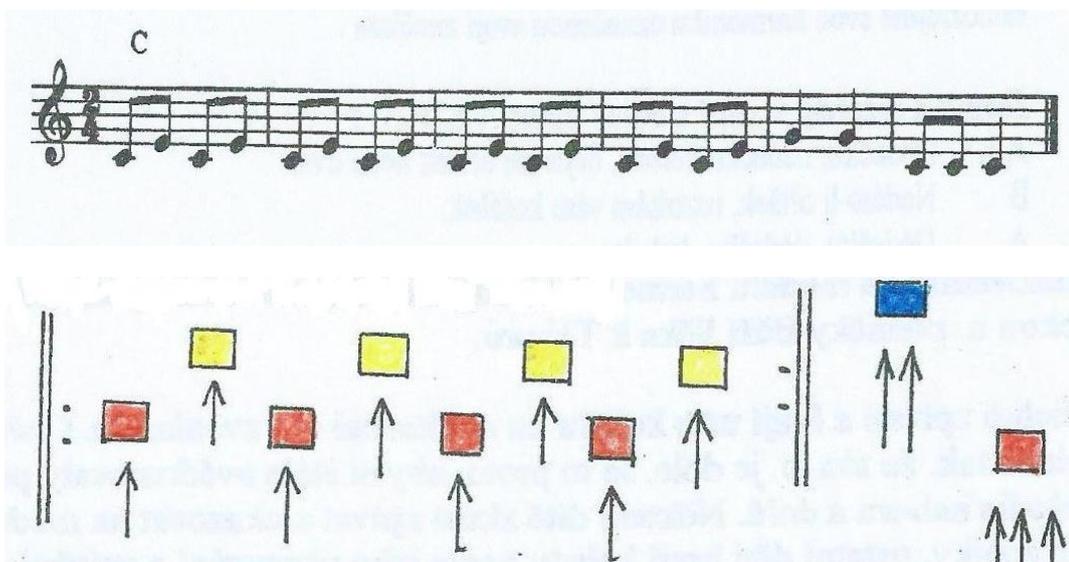
5.13 Využití harmonik

S dětmi jsem hrála různé písně, které v tónině C dur, které byli pomalejší, protože vždy záleží na schopnostech třídy a rychlejší píseň může dětem dělat problémy. Zdůrazňuji, že vždy hraji s celou třídou a nikoho ze hry nevyřazuji. Dávám dětem šanci, aby se s hudbou seznamovaly formou hry a prožitku.

Když děti hrají na harmoniky podle modelu – sedí v tureckém sedu. Když hrají podle koleček a kelímku, stojí nebo sedí na židličkách.

Na všechny písně si může učitel vymyslet spoustu dalších možností provedení a uplatnit své zkušenosti. Všechny tyto náměty jsem vyzkoušela s dětmi v praxi. Děti mají radost ze hry a velký zájem, každý týden se ptají, kdy budou zase hrát. Je pro ně zajímavá jak příprava před hraním – dýchací cvičení, foukání do peříček, rytmické hry, tak samotná hra. Děti si během doby hraní osvojí základní hudební vědomosti a návyky a vytváří si kladný vztah k hudbě. Do přílohy také přikládám jednoduché omalovánky zmrzky a limči. Děti si mohou libovolně vybarvit a zahrát podle svého připraveného partu.

Využili jsme hru na harmoniky při vystoupení pro rodiče, jak na konci školního roku, tak i na vánočních vystoupeních. Přikládám ještě píseň - Hej vánoce, dlouhý noce, jsou tam velký chumelice, hej, hej, koleda.

Obrázek 37: Píseň Hej Vánoce - noty a schéma hry. Zdroj: vlastní archiv

Děti rozdělíme do několika skupin, jedna hraje melodii na harmoniky, druhá doprovod na harmoniky – c- g, třetí doprovod na zvonkohry c –g, další zpívá a ukazuje rukou postup melodie.

Další koleda, kterou děti na harmoniky hrají: Dědečku, dědečku, koleda.

5.14 Literatura

Velmi inspirativní a využitelná je kniha Barevné cinkání, kterou napsala Vlasta Bielová s obrázky Miloše Nasvadby. Kniha nás zve na palouček, kde čekají noví kamarádi, kteří zvou do světa písniček a básniček. Všechny písně jsou v tónině C dur a dají se velmi dobře využít ke hře na harmoniky. Do přílohy bakalářské práce přikládám jako motivaci píseň: Běžela ovečka, Slepíčka.

Výběr několika málo zpěvníků a knih písni a říkanek pro děti:

Písničky pro nejmenší, vybral a upravil Josek Krček

Od říkadla k písničce, Karel Ledl,

Zazpívej si písničku, Vladimír Macek

Lidové písně, Vánoční koledy, Věra Krčálová

Docela malé ježčí pískání, Vlasta Bielová

Mladí muzikanti, Jaroslava Neoralová

Naše písťalka, Ladislav Daniel

Veselé písničky o zvířátkách, Jan Zíma

Kolotoč her, písni a říkadel, Petr Jistl

Zpívejme si celý rok, Jaroslava Horáčková

Naladte si hlásky, Marie Maťáková

Barevné cinkání, Vlasta Bielová a mnoho dalších.

6 VÝZKUM

První část výzkumu byla provedena formou nestrukturovaného pozorování – sledování činností dětí a zapisování do záznamového archu. Zkoumaní respondenti byly děti od čtyř do sedmi let. Jejich počet byl 25 dětí, z toho jedna holčička byla dlouhodobě nemocná. Každé dítě mělo svůj záznamový arch, do kterého jsem každý měsíc zapisovala výsledované poznatky.

6.1 Záznamový arch

Vzor bude přiložen v příloze 1x prázdný, 1x vyplněný.

Vysvětlivky k hodnocení dětí:

- + dítě zvládá danou činnost bez obtíží
- / dítě částečně zvládne danou činnost
- dítě nezvládne danou činnost

Záznamy jsem prováděla ve školním roce 2013-2014. Schopnost dětí zvládnou daný úkol jsem zapisovala od října 2013, kdy se děti již adaptovaly v mateřské škole, do června 2014.

6.1.1 Činnosti

Znalost základních barev – děti pojmenovávaly barvu červenou, žlutou, modrou a zelenou.

Foukání do peříčka z dlaně – děti prováděly hluboký nádech a foukaly do dlaně, na které měly položené peříčko.

Foukání do kuličky v prostoru – děti na koberci, na stole dechem posouvaly malou papírovou kuličku na určitý cíl, do branky, ke kamarádovi.

Dýchání do břicha – děti v lehu na zádech , pokrčené nohy, opřené celými chodidly o zem, ruka na bříše. Nafukujeme balónek.

Dýchání do hrudníku – v leže na zádech, v tureckém sedu. Děti si dají ruce na hrudník – žába se nádechem nafukuje.

Dýchání bránicové – proti odporu – na procítění bránice lehce zakašlat, udýchaný pejsek, vlehu na zádech říkáme ko-ko-ko, pi- pi- pi. Při tom mají děti ruce na bříše a kontrolují chvění břicha.

6.1.2 Rytmizace

Dítě opakuje krátkou ozvěnu – hra na tělo, hraje na nástroje. Děti opakují krátkou rytmickou větu.

Dítě samo vymyslí rytmický celek – zahraj nám a my to po tobě budeme opakovat, zapojování dětí podle jejich zájmu.

Schopnost vzájemné komunikace – dorozumívání se pomocí nástrojů, slova, písňe.

6.1.3 Příprava na hru

Dítě foukne do harmoniky – děti se podle instrukcí učitelky se snažily zahrát daný tón.

Dítě zvládne sání - nejprve s brčkem, později tvoří tóny sáním.

Dítě střídá foukání a sání – reakce na instrukce učitelky, změny barev při hře.

Dítě hraje ve skupině – společné hraní.

Dítě hraje ve dvojici nebo malé skupině – podle výběru kamarádů a využitím vzájemné komunikace.

Dítě hraje samostatně – dítě samo zahraje píseň nebo krátkou improvizovanou skladbu.

6.2 Záznamový arch činností - vyhodnocení výzkumu

	říjen	2013		červen	2014	
	+	/	-	+	/	-
činnosti:						
znalost základních barev	20	4	0	23	1	0
foukání do peříčka z dlaně	24	0	0	24	0	0
foukání do kuličky v prostoru	16	5	0	24	0	0
dýchání do břicha	16	3	3	24	0	0
dýchání do hrudníku	5	5	5	15	9	0
bránicové - proti odporu	0	4	14	6	12	6
rytmizace:						
opakuje krátkou ozvěnu	17	2	5	24	0	0
vymyslí rytmický celek	7	7	10	22	1	1
schopnost vzájemné komunikace	14	3	7	18	5	1
příprava na hru:						
foukne do harmoniky	14	5	5	24	0	0
zvládne sání- brčko	5	2	17	18	6	0
střídá sání a foukání	3	2	19	13	9	2
hraje ve skupině	16	2	6	24	0	0
hraje ve dvojici	12	2	10	19	2	3
hraje samostatně	10	0	4	16	4	5
Celkem	179	46	105	294	49	18

Z těchto výsledků se dá poznat, že schopnosti dětí a jejich elementární návyky se během školního roku upevnily. Bránicové dýchání dělá dětem problém, musejí se koncentrovat a ne každé dítě to zvládne. Rytmizaci děti zvládly a byly na konci školního roku schopné opakovat delší rytmický celek a vymyslet svůj. S komunikací měly problémy většinou děti, které jsou zakřiknuté a nekomunikují ani s dětmi, ani s dospělými. Ve hře na harmoniky udělaly děti velké pokroky. Na konci školního roku zahrály rodičům na závěrečném rozloučení se školáky. Nejvíce se dětem daří hra ve skupině, kdy si děti myslí, že je není tolik vidět a hrají všichni a dodávají si odvahy. I když hrají děti různého věkové hranice, rozdíly mezi dětmi jsou minimální. Mladší děti, které v podle věkových zvláštností neudrží delší dobu pozornost, jsou při hře velmi aktivní a vydrží se všemi dětmi až do konce hry.

Děti, které jdou do školy, nemají problémy s rytmizací, rozkládáním slov na slabiky a mají široký repertoár písní. děti nemají problém s vystupováním, nejsou tak ostýchavé a bojácné. Informace nám poskytují učitelky Základní školy, které říkají, že je vidět na dětech, jak se s nimi pracovalo v mateřské škole.

6.3 Rozhovor s dětmi

Pro kvalitativní šetření byla použita metoda rozhovoru s dětmi.

Otázky:

Co je pro tebe na hře zajímavé? Co se ti líbí? A proč?

Odpověď: líbí se mi: hra s peříčky, když střídáme nástroje a harmoniky, jak můžeme sami vymyslet něco a zahrát to, když hrajeme písničky, když se střídáme ve zpěvu, když hrajeme těžké písničky, když hrajeme dětem ze sluníček (děti pořádají koncerty pro děti v 1. třídě, hrají jima zpívají), jak hrajeme s kamarádem, jak si všichni zatleskáme, máme radost. Odpověď líbí se mi všechno je nejčastější děti jí po sobě opakují, je to velmi oblíbená odpověď.

Co se ti nelíbí? A proč? nelíbí se mi: když někdo špatně fouká a hučí při tom, když někdo nedává pozor a ruší mě, když děti křičí při zpěvu, když hraji těžkou a novou písničku, když hrajete a já nejsem ve školce.

Co nejraději děláš za činnost? rád/a: si hraji s peříčky, říkám říkanky, hraji na velké bubny, hraji na kamínky, na sáčky od bonbonů, zpívám, vymýšlím jakou si dáme limču, zmrzku, hraji sama píseň,

Co nejraději hraješ? nejraději hraji. limču, zmrzku, střídání barev, písničky

Využití metody rozhovoru s dětmi je velmi náročná metoda. Myslela jsem si, že děti budou odpovídat na dané otázky tak, jako to dělají každý den, kdy formou rozhovoru provádíme evaluaci a autoevaluaci dopoledních činností v mateřské škole. Některé děti neumí vyjádřit slovně hodnocení činnosti, pojmenovat pocit a vyjádřit svůj názor.

Často opakuje několik dětí odpověď kamaráda. Tato část výzkumu nesplnila takové očekávání a výsledky. Na druhou stranu je vidět, že u dětí převládají kladné odpovědi a to dokazuje, že děti hra a sní spojené činnosti baví a těší se na ně.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala tématem využití čtyřkanálkových foukacích harmonik v hudební výchově dětí předškolního věku. V první části práce jsem se zaměřila na vysvětlení základních pojmů a činností souvisejících s tímto tématem. Metodický postup při hře na harmoniky jsem rozpracovala do několika částí za pomoci odborné literatury, metodických příruček a učebnic zaměřených na hudební výchovu.

Jedním z cílů mé práce bylo zjistit, jaký postoj zaujímají děti ke hře na čtyřkanálkové harmoniky. Dětem se hra velmi líbila, na hru se těšily. Zpočátku, než se naučily správně dýchat a reagovat na změny, byly některé děti nejisté a ostýchavé. Když si ale osvojily základní dovednosti a návyky, tak je hra bavila a ptaly se, kdy budou moci znovu hrát. Těší je přípravné části na hru jako je hra s peříčky, rytmické hry na hudební nástroje, pohybové činnosti a především vlastní hra. Podle záznamového archu je patrný významný pokrok dětí během jednoho školního roku.

Mým dalším výzkumným cílem bylo zjistit, jak hra působí na jedince a kolektiv. Jak se děti postupně zdokonalovaly v hudebních činnostech, naučily se nevidět pouze sebe, ale vnímat i okolí. Děti začaly spolupracovat, respektovat druhého, jeho potřeby. Děti, kterým hra nedělala problémy, pomáhaly druhým dětem, které si nebyly tak jisté, a postupně je integrovaly do skupiny. Dopracovali jsme se až k tomu, že děti nejprve hrály dětem a paním učitelkám v 1. třídě a nakonec vystoupily i před rodiči a kamarády na vánočním posezení a na slavnostním rozloučení se školáky. O tom vypovídají i čísla ze záznamového archu: na začátku roku bylo ve skupině pouze 16 dětí schopných zahrát na harmoniku, na konci školního roku hrálo všech 24 dětí. Individuální hru zvládalo na začátku 10 dětí, na konci školního roku hrálo samostatně 16 dětí.

Hlavním cílem mé práce bylo ověřit zdravotní a výchovně vzdělávací význam hry na harmoniky. Z hlediska zdravotního je podstatné, že se děti pomocí hry učí využívat různé způsoby dýchání, což v důsledku pomáhá správnému dýchání i rovnému držení těla. V mateřské škole jsme měli jednu holčičku, která byla silný astmatik, stále měla u sebe dýchadlo. Díky dechovým cvičením a hře na harmoniku přestala v lednu používat dýchadlo v mateřské škole a na konci roku ho využívala jen v případech astmatického

záchvatu. Byla velmi pochválena, protože se naučila hluboce nadechovat a vydechovat a zbavila se tak špatného návyku mělkého dýchání.

Z hlediska výchovně vzdělávacího děti získaly základní hudební návyky, prohlubovaly si sluchové vnímání, instrumentální dovednosti, rytmické cítění, seznamovaly se s písněmi a využívaly vlastní instrumentální hru . Děti získaly motivaci k pokračování ve hře na hudební nástroj. Když rodiče viděli, jak děti hrají, umožnili některým dětem se přihlásit do hudební školy. Hudební škola v našem městě pořádá tématické koncerty pro mateřské školy a my máme možnost vidět a slyšet „naše bývalé děti“, jak se uplatnily při hře na hudební nástroj.

Z výzkumu vyplývá, že zájem o hudební činnosti je mezi dětmi předškolního věku velký a že estetická výchova je prioritní výchovou v mateřské škole. Má pozitivní vliv na rozvoj dětské osobnosti. Výzkum potvrdil, že harmoniky mají kladný dopad na všestranný rozvoj dítěte předškolního věku.

Použité zdroje:

- BIELOVÁ, Vlasta. *Barevné cinkání: První krůčky do světa hudby*. Cheb: Music Cheb, 1994, 111 s.
- HURNÍK, Ilja a Petr EBEN. *Česká Orffova škola: I, začátky*. Vyd. 1. Praha: Supraphon, 1969, 99 s. ISBN 02-263-69.
- JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. Vyd. 1. Hradec Králové: Orlice, 2002, 320 s. ISBN 80-903115-7-1.
- JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole výběrová řada zobcová flétna*. Hradec Králové: Tandem, 53 s. ISBN 80-902662-0-7.
- JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole: 1. díl*. Vyd. 1. Hradec Králové: Tandem, 1996, 58 s. ISBN 80-902662-5-8.
- JENČKOVÁ, Eva. *Rozmarné počasí: 1. díl*. Vyd. 1. Hradec Králové: Tandem, 2011, 56 s. ISBN 80-86901-08-4.
- JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 135 s. ISBN 978-807-3677-503.
- KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské*. 1. souborné vyd. Praha: Kalich, 1992, 140 s. ISBN 80-701-7492-7.
- KULHÁNKOVÁ, Eva. *Písničky a říkadla s tancem: náměty pro pohybovou výchovu dětí od 3 do 10 let*. Vyd. 1. Ilustrace Patricie Koubská. Praha: Portál, 1999, 143 s. ISBN 80-717-8306-4.
- KULHÁNKOVÁ, Eva. *Taneční hry s písničkami: od 4 let do 9 let*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006, 144 s. ISBN 80-736-7108-5.
- KURKOVÁ LIBUŠE. *Říkáme si, zpíváme si, hraje a tančíme*. Vyd. 1. Praha: SPN, 1971, 103 s. ISBN 14-307-71.
- LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Vyd. 2. Praha: Raabe, 2006, 165 s. ISBN 978-80-87553-65-7.
- LIŠKOVÁ, Marie. *Zpíváme si s dětmi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005, 97 s. ISBN 80-247-0855-8.
- MAZUREK JAN. *Metoda Jaques-Dalcrozova a česká hudební výchova*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 1993, 76 s. ISBN 80-7042-064-2.
- MLČOCHOVÁ, Markéta. *Šimonovy pracovní listy*. Vyd. 4. Ilustrace Richard Šmarda. Praha: Portál, 2014, [66] s. ISBN 978-802-6207-443.
- SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy 1*. 1. vyd. Praha: SPN, 1985. 321 s. ISBN 14-512-85.

ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2007, 246 s. ISBN 978-807-3673-390.

ŠKVÁRA, František a Jiřina ŠTEFANOVÁ. *Tělesná výchova vnitřně oslabené mládeže*. Vyd.1. Praha: SPN, 1963. 127 s. ISBN 14-014-63.

VINŠ, Miloslav. *Hrajeme na malou foukací harmoniku*. Praha: Atlant, 14. s

ZEZULA, Jiří, JANOVSÁ, Olga a kolektiv. *Hudební výchova v mateřské škole*. Vyd.1. Praha: SPN, 1987, 392 s. ISBN 14-542-87.

ŽILKA, Václav. *Veselé pískání - zdravé dýchání: slabikář pištců*. Vyd .4. Praha: Panton, 1995, 54 s. ISBN 80-7039-236-3.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Hůlky. Zdroj: www.aurelius.cz	14
Obrázek 2: Bubínek. Zdroj: www.nastroje-hudebni.cz	15
Obrázek 3: Tamburína. Zdroj: www.nastroje-hudebni.cz	15
Obrázek 4: Triangl. Zdroj: www.zusbreznice.cz	15
Obrázek 5: Chřestidlo. Zdroj: www.goki.cz	16
Obrázek 6: Činel. Zdroj: www.audioworks.cz	16
Obrázek 7: Prstové činelky. Zdroj: www.kytary.cz	16
Obrázek 8: Rolničky. Zdroj: www.music-city.cz	17
Obrázek 9: Drhlo. Zdroj: www.music-city.cz	17
Obrázek 10: Dřevěný blok. Zdroj: www.jedlickamusic.cz	17
Obrázek 11: Tympány. Zdroj: www.adfams-music.cz	18
Obrázek 12: Zvonkohra. Zdroj: www.hudebnicentrum.cz	19
Obrázek 13: Metalofon. Zdroj: www.hudebnicentrum.cz	19
Obrázek 14: Xylofon. Zdroj: www.hudebnicentrum.cz	19
Obrázek 15: Rytmizace říkadla. Zdroj : Česká Orffova škola 1.....	21
Obrázek 16: Ukolébavky. Zdraj : vlastní archiv	28
Obrázek 17: Čtyřkanálkové foukací harmoniky. Zdroj: vlastní archiv	31
Obrázek 18: Dítě hrající na foukací harmoniku. Zdroj: vlastní archiv.....	32
Obrázek 19: Hudební výchova v mateřské škole. Zdroj: vlastní archiv	33
Obrázek 20: Pohyb bránice při dýchání. Zdroj: www.cvicime.cz	36
Obrázek 21: Dýchání v lehu na zádech. Zdroj: vlastní archiv	36
Obrázek 22: Dýchání v podporu klečmo. Zdroj: vlastní archiv	38
Obrázek 23: Čtyřkanálková foukací harmonika - schéma. Zdroj: vlastní archiv	41
Obrázek 24: Propojení barev s harmonikou. Zdroj: vlatní archiv	42
Obrázek 25: Písně. Zdroj: Mladí muzikanti, 1973, str. 5	49

Obrázek 26: Píseň Muzikanti. Zdroj: Zpíváme a kreslíme, 1999, str.4	50
Obrázek 27: Píseň Měl jest Adam. Zdroj: Taneční hry s písničkami,2006, str.66	52
Obrázek 28: Píseň Pekla vdolky. Zdroj: vlastní archiv	53
Obrázek 29: Píseň neposedné kapičky. Zdroj: Předpověď počasí, 2011. str. 18	54
Obrázek 30: Píseň Běží liška k Táboru. Zdroj: Já, písnička	55
Obrázek 31: Schéma písně Běží liška k Táboru zahrané na harmoniku. Zdroj: vlastní archiv.....	56
Obrázek 32: Znázornění pohybu melodie rukou. Zdroj: vlastní archiv.....	56
Obrázek 33: Píseň Ovčáci, čtveráci. Zdroj: Já, písnička	56
Obrázek 34: Píseň V zahradě na hrušce. Zdroj: Za písničkou ještě jinak	57
Obrázek 35: Píseň Zajíček své jamce. Zdroj: Hry se zpěvem	57
Obrázek 36: Doprovod na harmoniky. Zdroj: vlastní archiv	58
Obrázek 37: Píseň Hej Vánoce - noty a schéma hry. Zdroj: vlastní archiv.....	59

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Píseň z knihy Barevné cinkání – Slepíčka, vhodná ke hře na harmoniky.

Příloha č. 2: Píseň z knihy Barevné cinkání – Běžela ovečka, vhodná ke hře na harmoniky.

Příloha č. 3: Vyplněný záznamový.

Příloha č. 4 : Vzor záznamového archu.

Příloha č. 5 : Foukání do peříčka - foto

Příloha č. 6 : Foukání do peříčka z dlaně, sání - foto

Příloha č. 7 : Příprava na hru, hra - foto

Příloha č. 8 : Vystoupení pro rodiče, rytmizace, hra - foto

Příloha č. 9 : Vystoupení pro rodiče, hra, zpěv – foto

Příloha č. 10 :Hrací arch

Příloha č. 11 : Hrací arch, omalovánka

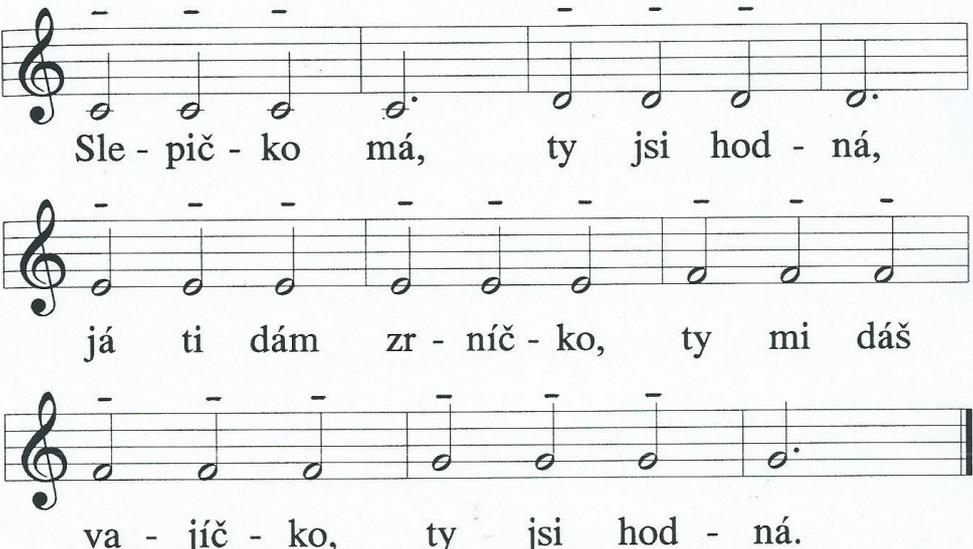

PŘÍLOHY

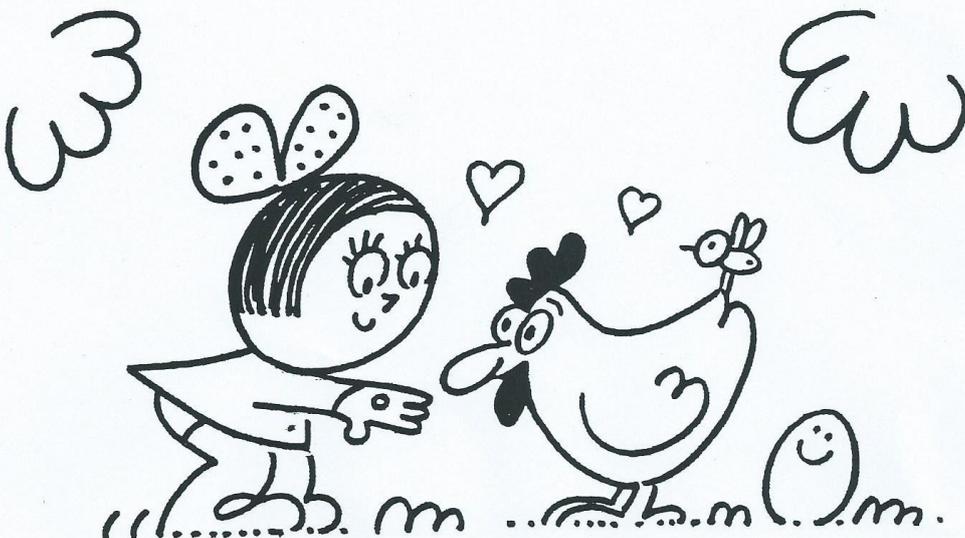
Příloha č. 1

Píseň z knihy Barevné cinkání – Slepíčka, vhodná ke hře na harmoniky.

SLEPIČKA

Sle - pič - ko má, ty jsi hod - ná,
já ti dám zr - níč - ko, ty mi dáš
va - jíč - ko, ty jsi hod - ná.

Píseň z knihy Barevné cinkání vhodná ke hře na harmoniky.

BĚŽELA OVEČKA

Bě-že - la o - več-ka ho-re do ko - peč-ka
a za ní be - rá-nek ža-lo - vat na zá-mek.

Nežaluj, beránku, na svoju galánku,
ona ti uvije věnec z rozmarýnku.

Příloha č. 5 – foukání do peříčka.

Příloha č. 6 – foukání do peříčka z dlaně, sání.

Příloha č. 7 – příprava na hru, hra.

Příloha č. 8 – vystoupení pro rodiče, rytmizace, hra.

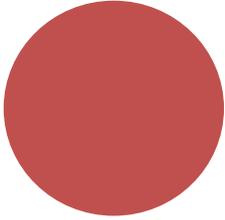

Příloha č. 9 – vystoupení pro rodiče, hra, zpěv.

Příloha č. 10- hrací arch

c

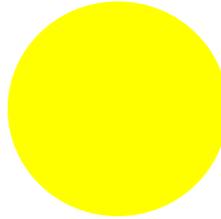
foukání

d

sání

e

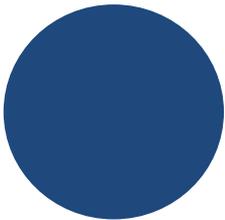
foukání

f

sání

g

foukání

a

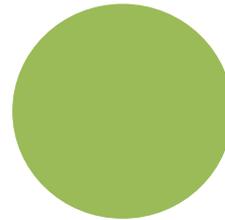
sání

h

sání

c

foukání

Příloha č. 11- hrací arch, omalovánka

